

Rozdział IV

MIĘDZYNARODÓWKA PARTII CHRZEŚCJAŃSKO-DEMOKRATYCZNYCH I LUDOWYCH

I. RYS HISTORYCZNY

Chrześcijańska demokracja (chadecja), definiowana jako ruch ideowy i społeczno-polityczny wywodzący swój program z etyki chrześcijańskiej i społecznego nauczania Kościołów chrześcijańskich, ukształtowała się na kontynencie europejskim w II połowie XX wieku. Powstanie i rozwój ruchu chrześcijańsko-demokratycznego, jako ruchu *stricto* politycznego, zapoczątkowało powstanie pod koniec XIX i na początku XX wieku szeregu partii politycznych w krajach zachodniej Europy. Geneza pierwszych historycznych partii chadeckich była ściśle związana z procesem ewolucji partii wyznaniowych ku modelowi nowoczesnej demokratycznej partii politycznej. W okresie międzywojennym (1918–1939) w większości państw europejskich na bazie istniejących wcześniej organizacji wyznaniowych powstało wiele ugrupowań chrześcijańsko-demokratycznych o różnej skali społecznego poparcia i różnym stopniu politycznej relewancji¹.

W omawianym okresie nastąpił nie tylko liczebny i organizacyjny rozwój partii chrześcijańsko-demokratycznych, lecz także po raz pierwszy zainicjowana została współpraca międzynarodowa ugrupowań należących do wspólnej rodziny politycznej. Szczególną rolę w procesie instytucjonalizacji międzypartyjnej

---

¹ Należały do nich m.in. w Belgii Unia Katolicka, w Holandii Katolicka Partia Państwowa, w Niemczech Partia Centrum, w Luksemburgu Partia Społeczno-Katolicka, w Szwajcarii Chrześcijańsko-Społeczna Partia Ludowa, we Francji Partia Ludowo-Demokratyczna i Młoda Republika oraz we Włoszech – Włoska Partia Ludowa. Również w nowo powstałych państwach Europy Środkowej, po zakończeniu I wojny światowej utworzono kilka ugrupowań chadeckich: w Czechosłowacji, Jugosławii, na Litwie, Łotwie, Węgrzech i w Polsce. Nieco wcześniej ukonstytuowała się pierwsza partia chadecka na kontynencie latynoamerykańskim – w 1911 roku w Urugwaju powstało stronnictwo katolickie Unia Obywatelska.

współpracy na poziomie ponadpaństwowym odegrały czynniki „wewnętrzne”, do których należały podobieństwa ideowo-programowe partii chadeckich, wyrażające się m.in. w fakcie, że wszystkie ówczesne ugrupowania miały charakter katolicki – tzn. były tworzone przez katolików świeckich oraz odwoływały się do oficjalnej nauki Kościoła rzymskokatolickiego. Natomiast czynniki „zewnątrzne” wynikały ze wspólnego dramatycznego doświadczenia I wojny światowej, wykorzystania doświadczeń współpracy międzynarodowej ruchu socjalistycznego oraz powojennej sytuacji międzynarodowej. Liderzy partii chadeckich zgodnie dostrzegali zagrożenia dla pokoju w Europie w rozwijającym się nacjonalizmie i faszyzmie.

Pierwszoplanową rolę w inicjowaniu międzynarodowej współpracy partii chrześcijańsko-demokratycznych odegrała Włoska Partia Ludowa – PPI i jej lider Luigi Sturzo. Już na początku lat 20. XX wieku PPI zwróciła się do kierownictwa partii chadeckich w Europie z propozycją stworzenia międzynarodowej organizacji partii chrześcijańsko-demokratycznych (w oryginale miała być to Międzynarodówka Partii Ludowych – *Internazionale Popolare*) na wzór istniejącej już Międzynarodówki Socjalistycznej.

Koncepcja zinstytucjonalizowanej współpracy partii chadeckich doczekała się realizacji dopiero po kilku latach. Z inicjatywy L. Sturzo, przebywającego od 1924 roku na emigracji w Londynie, francuska Partia Ludowo-Demokratyczna – PDP wystosowała zaproszenie do kilkunastu stronnictw chadeckich z całej Europy, apelując o wzięcie udziału w międzynarodowym spotkaniu, organizowanym przez PDP w Paryżu w dniach 12–13 grudnia 1925 roku. Na spotkanie przybyli przedstawiciele zaledwie 4 obok PDP partii chadeckich: belgijskiej Unii Katolickiej, włoskiej PPI, polskiej Chrześcijańskiej Demokracji oraz niemieckiej Partii Centrum². W trakcie spotkania doszło do zderzenia dwóch alternatywnych wizji przyszłej sformalizowanej współpracy partii chrześcijańsko-demokratycznych. Włoskiemu projektowi stałej „unii międzyparlamentarnej” francuska PDP przeciwstawiła własną koncepcję „międzynarodowego sekretariatu”. Ostatecznie przyjęto formułę kompromisową, która jednak była bliższa koncepcji francuskiej.

Na kolejnym międzynarodowym spotkaniu w Brukseli w 1926 roku doszło do formalnego powołania Międzynarodowego Sekretariatu Partii Demokratycznych o Inspiracji Chrześcijańskiej (*Secrétariat International des Partis Democratiques d'Inspiration Chrétienne* – SIPDIC). Na tym samym spotkaniu przyjęto również kilka wniosków o członkostwo w organizacji od nowych partii chadeckich: z Austrii, Czechosłowacji, Litwy i Szwajcarii. Fakt, że w samej nazwie organizacji nie znalazło się określenie „chrześcijańska demokracja”, był zarówno konsekwencją świadomego dążenia do zaakcentowania autonomii partii „o inspiracji chrześcijańskiej”, jej formalnej niezależności od hierarchii kościelnej, jak również następstwem niechętnego stanowiska delegacji francuskiej w kwestii podporządkowania ugrupowań politycznych wszelkim organom międzynarodowym. Niechęć do posługiwania się terminem „chrześcijańska demo-

---

² Partie z Holandii, Luksemburga i Węgier dołączyły nieco później.

kracja” wynikała, z jednej strony, z obawy przed zarzutem przeciwników politycznych o „klerykalizm”, z drugiej zaś była konsekwencją oficjalnego stanowiska Kościoła katolickiego, niechętnego odwoływaniu się partii politycznych do ideałów „chrześcijańskiej demokracji”. W roku 1901 papież Leon XIII wydał encyklikę *Graves et communi*, w której wyklądał swoją koncepcję chrześcijańskiej demokracji; katolicy winni przyczyniać się do uzdrowienia stosunków społecznych, realizując zasady społecznej nauki Kościoła, bez dążenia do zmian systemowych w państwie. Demokracja chrześcijańska została zdefiniowana przez papieża jako „dobroczynna działalność chrześcijańska na rzecz ludu”, bo- wiem Leon XIII protestował przeciwko pojmowaniu demokracji wyłącznie jako demokracji politycznej, sprzeciwiał się też zawłaszczaniu przez partie polityczne koncepcji chrześcijańskiej demokracji dla celów bieżącej walki politycznej. Jeśli dodamy do tego niechętnie wszelkim partiom politycznym oficjalne stanowisko Kościoła, zauważymy, że ruch chrześcijańsko-demokratyczny rodził się nie z woli i nadania hierarchii kościelnej, ale niezależnie od niej, a w przypadku partii chadeckich na kontynencie Ameryki Łacińskiej – wręcz w opozycji do niej³.

Ze względu na siedzibę Sekretariatu jego bieżącą obsługą zajmowała się francuska PDP, z której szeregów wywodzili się kolejni jego przewodniczący. Stałym organem wykonawczym Sekretariatu był Komitet Centralny (*Comité Central*), przemianowany po kilku latach na Komitet Wykonawczy (*Comité Exécutif*). Komitet zbierał się dwa razy do roku, a każda partia członkowska delegowała doń swego przedstawiciela. Raz w roku zwoływano konferencję lub kongres, w których udział brały kilkusobowe delegacje partyjne.

Od samego początku swego istnienia Sekretariat pozostawał formacją słabo zinstytucjonalizowaną, działającą półoficjalnie na zasadzie organizacji pomocniczej wobec partii członkowskich. Zasadnicze jego funkcje sprowadzały się do pełnienia roli forum wymiany doświadczeń i informacji oraz świadczenia pomocy informacyjnej i organizacyjnej wobec partii członkowskich. Uchwały i deklaracje wszystkich organów pozostawały tajne i były przeznaczone tylko do użytku wewnętrznego. Jedyny wyjątek stanowił oficjalny apel Komitetu Wykonawczego SIPDIC z 1931 roku w sprawie zagrożeń dla pokoju na świecie, wzywający m.in. do potępienia przez społeczność międzynarodową nacjonalizmu, faszyzmu i komunizmu.

Aktywność polityczna Sekretariatu trwała krótko: od 1926 do 1932 roku. Od 1932 roku aż do końca istnienia Sekretariatu (1939 rok) nie udało się zorganizować żadnego kongresu lub konferencji międzynarodowej. Rozwój sytuacji międzynarodowej – wzrost tendencji nacjonalistycznych i autorytarnych, upadek wielu rządów demokratycznych, sukces nazistów w Niemczech oraz niechęć

---

³ Zob. szerzej: R. Papini, *Quelle identité pour la démocratie chrétienne?*, Institut International Démocrate Chrétien d'Etudes, Rome 1978, Cahiers d'Etudes No. 22, s. 22. Papini zauważa, że latynoamerykańskie partie chadeckie nigdy nie miały charakteru wyznaniowego i powstawały, odmiennie niż ich europejskie odpowiedniki, w opozycji do hierarchii kościelnej i elit konserwatywno-burżuazyjnych. Były także znacznie bardziej radykalne w sferze programowo-doktrynalnej.

i podejrzliwość większości partii chadeckich wobec wszelkich zinstytucjonalizowanych form międzynarodowej współpracy przesądziły losy pierwszej chrześcijańsko-demokratycznej międzynarodówki.

Analiza historii powstania Międzynarodowego Sekretariatu Partii Demokratycznych o Inspiracji Chrześcijańskiej – SIPDIC, pozwala sformułować kilka ważnych konkluzji. Po pierwsze, w przeciwieństwie do Międzynarodówki Socjalistycznej, która powstała znacznie wcześniej niż partie socjalistyczne w wielu krajach (a czasem wręcz inicjowała powstanie partii w kilku różnych państwach), pierwsza międzynarodowa organizacja partii chadeckich została stworzona „oddolnie” przez ugrupowania narodowe. Po drugie, sprawność organizacyjna i kompetencje Sekretariatu były mocno skrępowane przez politykę partii członkowskich, które w swej większości pozostawały niechętne zinstytucjonalizowanej współpracy międzynarodowej. Po trzecie, doświadczenia uzyskane w ciągu kilku lat działalności w ramach Sekretariatu pozwoliły na nawiązanie stałych kontaktów pomiędzy poszczególnymi partiami i politykami, które bardzo się przydały przy wznowieniu współpracy po zakończeniu II wojny światowej.

W okresie II wojny światowej próbą reaktywowania działalności Międzynarodowego Sekretariatu Partii Demokratycznych o Inspiracji Chrześcijańskiej było powołanie w Londynie pod koniec 1940 roku, przez grupę polityków chadeckich na emigracji na czele z L. Sturzo, nowej organizacji pod nazwą Międzynarodowa Unia Chrześcijańsko-Demokratyczna (*International Christian Democratic Union*). Z oczywistych względów jej działalność miała bardzo ograniczony charakter. Jednak fakt powstania tej organizacji był dowodem trwałości więzi organizacyjnych, zawiązanych pomiędzy partiami chrześcijańsko-demokratycznymi na kontynencie europejskim w okresie międzywojennym.

Tuż po zakończeniu II wojny światowej przywódcy europejskich partii chadeckich podjęli próbę powołania do życia nowej międzynarodowej organizacji międzypartyjnej. Z inicjatywy szwajcarskiej Konserwatywnej Partii Ludowej w latach 1946–1947 w Montreux i Lucernie odbyły się dwa spotkania polityków chrześcijańsko-demokratycznych z Europy Zachodniej i Środkowej. Ich owocem było opracowanie planu powołania nowej europejskiej organizacji partii chadeckich – Nowych Ekip Międzynarodowych (*Nouvelles Equipes Internationales* – NEI)⁴. Kongres założycielski NEI odbył się w Chaudfontaine na przełomie maja i czerwca 1947 roku. Obecne na nim były nie tylko delegacje partii z Europy Zachodniej, lecz także przedstawiciele dwóch partii z Europy Środkowej: czechosłowackiej Partii Ludowej oraz polskiego Stronnictwa Pracy. Łącznie obecnych było ponad 80 delegatów z 12 krajów.

Nowe Ekipy Międzynarodowe nie były związkiem partii politycznych, lecz stowarzyszeniem składającym się z delegacji narodowych (ekip narodowych).

---

⁴ W spotkaniu w Lucernie udział wzięli przedstawiciele partii chadeckich z Austrii, Belgii, Francji, Holandii, Luksemburga, Wielkiej Brytanii i Włoch. Samą nazwą organizacja nawiązywała do działającej w latach 30. XX w. francuskiej formacji chrześcijańsko-demokratycznej Nowe Ekipy Francuskie – *Nouvelles Equipes Françaises*.

Raz jeszcze wśród polityków chadeckich zwyciężyła obawa, że silna organizacja międzynarodowa ograniczy autonomię programową i organizacyjną partii członkowskich. Każdy kraj delegował do NEI nie partię polityczną, lecz „ekipę narodową” – mogła to być reprezentacja jednej lub kilku partii politycznych, grupa osób reprezentujących organizacje społeczne lub grupa polityczna działająca na emigracji. Ta ostatnia możliwość miała zapewnić pełny udział w pracach NEI politykom chadeckim z krajów Europy Środkowej i Wschodniej, zmuszonym do przebywania na emigracji. Każda delegacja narodowa miała własny statut, który musiał być zgodny ze statutem, zasadami i decyzjami NEI. Statuty zatwierdzał Komitet Wykonawczy NEI. Do organów NEI należały: Komitet Wykonawczy, Sekretariat Generalny, Biuro Polityczne oraz Kongres.

Komitet składał się z przedstawicieli ekip narodowych (z każdej po jednym), przedstawicieli sekcji młodzieżowej, od 1951 roku Międzynarodowej Unii Młodych Chrześcijańskich Demokratów (*International Union of Young Christian Democrats* – IUYCD) oraz innych członków dokooptowanych przez Komitet. Każdy delegat dysponował 2 głosami, a delegaci partii emigracyjnych jednym. Komitet Wykonawczy, na którego czele stał Przewodniczący, zbierał się 3 razy w roku, mógł być także zwoływany na nadzwyczajne sesje na żądanie Przewodniczącego lub 1/3 członków. Komitet Wykonawczy kierował bieżącą działalnością organizacji, zajmował się wymianą dokumentów i informacji pomiędzy ekipami narodowymi, organizował coroczny kongres, koordynował działalność reprezentantów partii chadeckich w organach międzynarodowych (Zgromadzeniu Doradczym Rady Europy i Europejskim Zgromadzeniu Doradczym Europejskiej Wspólnoty Węgla i Stali, Europejskiej Wspólnoty Energii Atomowej oraz Europejskiej Wspólnoty Gospodarczej).

Każdego roku Komitet Wykonawczy wybierał Biuro Polityczne, złożone z Przewodniczącego, 4 Wiceprzewodniczących oraz Sekretarza Generalnego. Biuro Polityczne spełniało funkcje wykonawcze i administracyjne pomiędzy posiedzeniami Komitetu. Sekretarz Generalny NEI był jednocześnie sekretarzem Komitetu Wykonawczego i Zarządu.

Kongres NEI obradował co najmniej raz w roku na posiedzeniach zwoływanych przez Komitet Wykonawczy. W kongresie brali udział przedstawiciele ekip narodowych zgłoszeni Komitetowi oraz – za zgodą Komitetu – obserwatorzy. Każda delegacja dysponowała 4 mandatami, a grupom emigracyjnym przyznano głos doradczy. W latach 1947–1965 zorganizowano 16 Kongresów NEI, w zdecydowanej większości poświęconych problematyce europejskiej. Począwszy od 1947 roku, na kongresach powoływano kolejno komisje specjalistyczne, wśród nich: ds. kultury, młodzieżową, polityczną, gospodarczo-społeczną, propagandy i informacji, międzyparlamentarną oraz finansową. Siedziba NEI mieściła się początkowo w Brukseli, od 1950 roku w Paryżu, a od 1960 – w Rzymie.

Głównym celem organizacji miało być:

(...) doprowadzenie do regularnych spotkań między grupami politycznymi i osobistościami różnych narodowości, kierującymi się zasadami chrześcijańskiej demokracji, (...)

*badanie problemów narodowych i międzynarodowych, porównywanie doświadczeń i programów oraz dążenie do porozumienia międzynarodowego w realizacji demokracji oraz pokoju politycznego i społecznego*⁵.

Dążenie do rozwoju i pogłębiania współpracy pomiędzy partiami chrześcijańsko-demokratycznymi było elementem szerszej wizji programowej, ujętej w formule „Zjednoczonej chrześcijańskiej Europy”. Postulat integracji politycznej i ekonomicznej Europy stał się drugim fundamentalnym celem NEI. Połączenie obu celów znalazło swój wyraz w dokumencie programowym *Autoportret NEI* z 1949 roku, w którym czytamy m.in. *NEI spełniają podwójne zadanie (...) – po pierwsze: urzeczywistnienie Unii Europejskiej jako pierwszego kroku do zjednoczonego świata, po drugie: zjednoczenie ludzi i partii o inspiracji chrześcijańsko-demokratycznej*⁶. Realizacji pierwszego celu służyło zaangażowanie NEI w ruch europejskim oraz oficjalna i nieoficjalna dyplomacja polityków chrześcijańsko-demokratycznych. Przykładem nieformalnej polityki proeuropejskiej były tzw. *rozmowy genewskie*, które kilka razy w roku skupiały najważniejszych polityków chadeckich, często członków rządu, na poufnych, prywatnych spotkaniach. Rozmowy genewskie służyły także realizacji drugiego celu, tj. zacieśnieniu współpracy partii chadeckich w Europie. Nie można pominąć przy tej okazji także roli oficjalnej i nieoficjalnej dyplomacji polityków chadeckich w rozwiązaniu tzw. kwestii niemieckiej. Zarówno NEI, jak i indywidualnie politycy chrześcijańsko-demokratyczni, zwłaszcza z Francji (R. Schuman, R. Bichet) oraz Włoch (A. de Gasperi), odegrali pozytywną rolę w przełamywaniu izolacji Niemiec oraz włączaniu tego kraju do europejskiej polityki⁷.

Europejska organizacja chadecka, jaką były NEI, podkreślając swą uniwersalną misję zjednoczenia Europy i świata, nawiązała formalne i nieformalne kontakty z podobną organizacją z regionu Ameryki Łacińskiej, utworzoną w 1949 roku – Chrześcijańsko-Demokratyczną Organizacją Ameryki (*Christian Democratic Organization of America* – CDOA). CDOA powstała na bazie *ruchu z Montevideo*, który narodził się podczas spotkania grupy polityków z 4 krajów: Argentyny, Brazylii, Chile i Urugwaju w stolicy Urugwaju – Montevideo, w kwietniu 1947 roku. Jest ono uznawane za pierwszy kongres CDOA, mimo że sama nazwa organizacji została użyta po raz pierwszy w 1949 roku, na jej II kongresie w Montevideo, na którym też uchwalono pierwszy statut CDOA.

Powstanie międzynarodowej organizacji zrzeszającej partie chadeckie z regionu Ameryki Łacińskiej przypominało bardziej scentralizowany wzorzec par-

⁵ Statut NEI, art. 2 [w:] *Z historii ruchu chrześcijańsko-demokratycznego w Europie*, Wyd. „Wokół Nas”, Gliwice 1992, s. 122.

⁶ *Autoportret NEI* [w:] *Z historii ruchu chrześcijańsko-demokratycznego w Europie*, op.cit., s. 114.

⁷ NEI były pierwszą po II wojnie światowej organizacją, która oficjalnie zaprosiła polityków niemieckich na swój Kongres (II Kongres NEI, Luksemburg 1948 r.). Były także pierwszą organizacją międzynarodową, która przyznała pełne członkostwo delegacji niemieckiej, na równorzędnych warunkach z pozostałymi członkami.

tii socjalistycznych niż demokratyczną, oddolną genezę NEI⁸. Ruch chrześcijańsko-demokratyczny w Ameryce Łacińskiej nie powstał na platformie partii politycznych i z ich inicjatywy, lecz był inspirowany przez międzynarodowy ośrodek, stworzony przez grupę polityków i działaczy chadeckich z kilku krajów. W odróżnieniu od słabo zinstytucjonalizowanej międzynarodówki europejskiej – NEI, CDOA miała charakter organizacji międzypartyjnej (skupiającej partie polityczne), silnie zinstytucjonalizowanej i działającej na zasadzie konfederacji stronnictw politycznych⁹. Jedną z zasadniczych przyczyn takiej genezy był brak w historii amerykańskich partii chadeckich historycznego etapu rozwoju partii wyznaniowych i ich ewolucji ku modelowi masowych partii chrześcijańsko-demokratycznych. Większość partii chadeckich w Ameryce Łacińskiej powstała w silnej opozycji do „starego porządku” kolonialnego, którego filarami byli konserwatyści oraz hierarchia kościelna. Również w sferze programu społeczno-ekonomicznego amerykańskie partie chadeckie były bardziej radykalne od europejskich. Odrzucały one zarówno komunizm, jak i system kapitalistyczny, domagając się szybkich, głębokich reform ekonomicznych oraz społecznych w duchu „rewolucji chrześcijańskiej”.

CDOA stawiała sobie za główny cel szerzenie i ulepszanie ruchu chrześcijańskiej demokracji na całym obszarze Ameryki Łacińskiej. Postulat ten był ściśle połączony z *walką o postęp i wolność ekonomiczną, polityczną i społeczną Ameryki Łacińskiej, zgodnie z zasadami Chrześcijańskiej Demokracji*¹⁰. CDOA miała także pełnić rolę pośrednika w wymianie doświadczeń pomiędzy partiami członkowskimi oraz organizować i ułatwiać kontakty z innymi organizacjami chrześcijańsko-demokratycznymi na świecie.

Struktura organizacyjna CDOA obejmowała następujące organy: Kongres, Radę, Komitet Kierowniczy, Sekretariat Generalny. Wśród organów CDOA najważniejszą rolę pełnił Kongres, w którym uczestniczyć mogły delegacje członków rzeczywistych lub stowarzyszonych oraz obserwatorzy. Prawo głosu na Kongresie należało tylko do członków rzeczywistych. Kongres CDOA pełnił następujące funkcje: zatwierdzał przyjęcie nowych członków, wprowadzał zmiany do statutu, powoływał Komitet Kierowniczy (złożony z Przewodniczącego, 3 Wiceprzewodniczących oraz Sekretarza Generalnego), decydował o lokalizacji siedziby organizacji.

Rada CDOA była organem plenarnym złożonym z delegatów krajów-członków rzeczywistych, po jednym z każdego kraju, oraz konsultantów powoływanych przez Komitet Kierowniczy. W skład Rady wchodził także bez prawa głosu członek Komitetu Kierującego. Do kompetencji Rady CDOA należało: podejmowanie decyzji dotyczących całej organizacji we wszystkich

---

⁸ Na temat obu wzorców zob. szerzej: A. Zięba, *Międzynarodowe organizacje współczesnych partii politycznych*, „Sprawy Międzynarodowe”, 1991, nr 12, s. 100–101.

⁹ Por. R. Papini, *The Christian Democrat International*, Rowman&Littlefield Publ., New York–London 1986, s. 163–166.

¹⁰ Art. 2, *Statuts de l'Organisation Démocrate Chrétienne d'Amérique, approuvés le 20 décembre 1969* [w:] *La Démocratie Chrétienne dans le monde. Résolutions et déclarations des organisations internationales démocrates chrétiennes de 1947 à 1973*, UMDC, Rome 1973, s. 545–546.

sprawach, które nie zostały zastrzeżone dla Kongresu, rozstrzyganie sporów pomiędzy organami CDOA, pełnienie funkcji Kongresu aż do chwili jego zwołania oraz wypowiedzanie się w sprawach natury teoretycznej, politycznej i organizacyjnej.

Komitet Kierowniczy był organem decyzyjnym i wykonawczym, zbierającym się co najmniej raz na kwartał. Komitet spełniał m.in. następujące funkcje: zapewniał wykonanie uchwał Kongresu i Rady, reprezentował organizację i formułował deklaracje w jej imieniu, utrzymywał kontakt z innymi organizacjami chrześcijańsko-demokratycznymi i pośredniczył w kontaktach z nimi członków CDOA, a także sprawował nadzór nad funkcjonowaniem Sekretariatu Generalnego oraz finansami CDOA.

Sekretariat Generalny pełnił funkcje wykonawcze i usługowe wobec Kongresu, Rady i Komitetu Kierowniczego. Do podstawowych zadań Sekretariatu należało m.in.: zapewnienie wymiany informacji wewnątrz i na zewnątrz organizacji, pomoc organizacyjna w pracach innych kierowniczych organów CDOA, gromadzenie dokumentów oraz publikowanie decyzji władz statutowych, nadzór i koordynacja ośrodków studiów i kształcenia ruchu chrześcijańsko-demokratycznego, prowadzenie rachunkowości wydatków i wpływów organizacji, koordynacja kontaktów międzynarodowych członków i całej organizacji.

Przewodniczący CDOA, będący z urzędu Przewodniczącym Komitetu Kierowniczego, spełniał następujące funkcje: przewodniczył posiedzeniom Komitetu Kierowniczego oraz Rady, reprezentował CDOA na zewnątrz, sprawował nadzór nad pracami Sekretarza Generalnego, wypełniał zadania zlecone mu przez Kongres, Radę lub Komitet Kierowniczy.

Wokół CDOA ukonstytuowało się również wiele organizacji wyspecjalizowanych. Należały do nich: Amerykańska Młodzież Chrześcijańsko-Demokratyczna – JUDCA, Chrześcijańsko-Demokratyczna Organizacja Kobiet Ameryki – MUDCA, oraz Federacja Robotników Chrześcijańsko-Demokratycznych Ameryki Łacińskiej – FETRALDECE. Wszystkie uznane oficjalnie organizacje pomocnicze były reprezentowane na Kongresie CDOA. W kolejnych dziesięcioleciach, pomimo niesprzyjających warunków politycznych, nastąpił wyraźny liczebny i organizacyjny rozwój ruchu chrześcijańsko-demokratycznego na kontynencie Ameryki Łacińskiej. CDOA, która zrzeszała początkowo 4 partie, rozrosła się do organizacji liczącej 29 partii członkowskich w II połowie lat 80¹¹.

Międzynarodowe kontakty pomiędzy organizacjami regionalnymi z Europy i Ameryki Łacińskiej, zrzeszającymi partie polityczne o profilu chrześcijańsko-demokratycznym, umożliwiły nadanie ruchowi chadeckiemu wymiaru uniwersalnego, którego organizacyjnym wyrazem stała się pierwsza ogólnoswiatowa organizacja polityczna chrześcijańskich demokratów. Szczególna rola w tym procesie przypadła grupom polityków emigracyjnych z państw Europy Środkowej, którzy nie tylko inicjowali międzynarodowe kontakty polityków chadec-

---

¹¹ Cyt. za S. Markiewiczem, który podaje liczbę 29 partii z 20 krajów. Zob. S. Markiewicz, *Ruch chrześcijańsko-demokratyczny w świecie współczesnym*, Instytut Wydawniczy Związków Zawodowych, Warszawa 1988, s. 14.

kich z obu regionów świata, lecz także wypracowywali szczegółowe plany przyszłej międzynarodowej współpracy. Powołana w 1950 roku w Nowym Jorku organizacja o nazwie Chrześcijańsko-Demokratyczna Unia Europy Środkowej (*Christian Democratic Union of Central Europe* – CDUCE)¹² umożliwiła jej politycznym liderom pośrednictwo w nawiązywaniu oficjalnych kontaktów pomiędzy NEI i CDOA. Przywódcy CDUCE uczestniczyli w zorganizowaniu trzech kolejnych Światowych Konferencji Chrześcijańsko-Demokratycznych (nazywanych również światowymi kongresami): pierwszej, która odbyła się w 1956 roku w Paryżu, drugiej w 1958 roku w Brukseli oraz trzeciej w 1961 – w Santiago w Chile.

Podstawowym zadaniem konferencji było opracowanie planu powołania ogólnoswiatowej organizacji skupiającej partie chrześcijańsko-demokratyczne z różnych regionów świata. Wszystkie Konferencje Światowe były oparte na takiej zasadzie, że podstawowym ogniwem ruchu światowego są organizacje regionalne – NEI i CDUCE w Europie oraz CDOA w Ameryce Łacińskiej. Każde ugrupowanie chadeckie miało na konferencji tę samą liczbę reprezentantów. Na konferencji w Paryżu reprezentowane były dwa kontynenty: Europa i Ameryka Łacińska. W 1958 roku, w Brukseli, reprezentowany był również kontynent afrykański. Pierwsza konferencja zdecydowała, że w przerwach między interkontynentalnymi konferencjami sprawy dotyczące całości ruchu chrześcijańsko-demokratycznego będą rozpatrywane przez sekretarzy generalnych istniejących organizacji międzynarodowych – NEI, CDUCE i CDOA, tworzących tzw. Stały Komitet. Miał on działać pod kierownictwem szerszego gremium międzynarodowego – tzw. Komitetu Międzynarodowego, złożonego z przedstawicieli wszystkich partii chadeckich oraz delegacji NEI, CDUCE, a także CDOA.

W 1961 roku, na Kongresie Światowym w Santiago de Chile, po kilku latach konsultacji, przedstawiciele NEI, CDUCE oraz CDOA zdecydowali o powołaniu Światowej Unii Chrześcijańsko-Demokratycznej (*Union Mondiale Démocrate Chrétienne* – UMDC). Członkami-założycielami UMDC były partie z trzech kontynentów: Europy, Ameryki Łacińskiej i Afryki. Należały do nich europejskie ugrupowania polityczne z Austrii, Belgii, Francji, Holandii, Luksemburga, RFN, Norwegii, Szwajcarii, San Marino i Włoch. Amerykę Łacińską reprezentowały stronnictwa chrześcijańsko-demokratyczne z Argentyny, Brazylii, Chile, Panamy, Peru, Urugwaju i Wenezueli. Partie chadeckie z tych państw określono na kongresie jako „całkowicie zaangażowane pod względem narodowym i międzynarodowym”, z tej racji zaliczając je do grupy pierwszej.

Do grupy drugiej zakwalifikowano ugrupowania polityczne „narodów znajdujących się pod rządami dyktatorskimi, lecz działające na emigracji”. Należały do nich partie z Europy Środkowej zrzeszone w CDUCE (Czechosłowacji, Litwy, Łotwy, Polski, Słowenii i Węgier) oraz grupy polityczne z: Kuby (Ruch

---

¹² CDUCE skupiała partie polityczne na emigracji z następujących krajów: Czechosłowacji, Litwy, Łotwy, Polski, Słowenii i Węgier. Siedziba organizacji mieściła się początkowo w Waszyngtonie, potem Nowym Jorku, a od 1964 roku w Rzymie.

Chrześcijańsko-Demokratyczny) i Hiszpanii (Baskijska Partia Nacjonalistyczna, Unia Chrześcijańsko Demokratyczna Katalonii). Wreszcie w grupie trzeciej znalazły się partie i ruchy polityczne, które w latach 50. powstawały w następujących krajach: Antyle Holenderskie (Curaçao), Ekwador, Gwatemala, Belize, Kolumbia, Meksyk, Nikaragua i Salwador. Kontynent afrykański reprezentowały ugrupowania z Kamerunu i Ugandy. Podział na trzy kategorie członków uwzględniał sytuację polityczną i międzynarodową poszczególnych partii politycznych, bez różnicowania ich statusu członkowskiego w ramach UMDC.

Światowa Unia Chrześcijańsko-Demokratyczna – UMDC stawiała sobie następujące cele: popieranie i koordynowanie działalności międzynarodowej partii chrześcijańsko-demokratycznych, prowadzenie studiów doktrynalnych i politycznych, mających ogólne znaczenie dla chrześcijańskiej demokracji, umacnianie solidarności politycznej między wszystkimi partiami chrześcijańsko-demokratycznymi, zapewnienie szerzenia idei i osiągnięć chrześcijańskiej demokracji.

Pierwszy statut unii uchwalony został dopiero w 1964 roku na posiedzeniu komitetu światowego w Rzymie. Odzwierciedlał on w pełni sposób powstania UMDC, która została ukonstytuowana jako swego rodzaju parasol (*umbrella organization*) ponad istniejącymi wcześniej organizacjami regionalnymi: NEI, CDUCE i CDOA. Taki sposób powoływania ciał międzynarodowych jest typowy dla ruchu chrześcijańsko-demokratycznego, w podobny sposób, na podstawie istniejących partii politycznych powstawały europejskie międzypartyjne organizacje chadeckie: NEI i CDUCE¹³.

Na mocy Statutu UMDC była organizacją międzynarodową o charakterze stowarzyszenia (konfederacji) organizacji regionalnych oraz partii i ruchów politycznych ze wszystkich kontynentów. W strukturze UMDC decydującą rolę uzyskały organizacje regionalne: NEI oraz CDOA. Wyrażała się ona m.in. we wprowadzeniu zasady członkostwa pośredniego partii politycznych wywodzących się z kontynentu, na którym istniała już chadecka organizacja regionalna (tj. Europy lub Ameryki Łacińskiej). Art. 2 statutu z 1964 roku stwierdzał: *członkami Światowej Unii Chrześcijańsko-Demokratycznej są partie i organizacje, które należą do NEI, CDUCE, CDOA lub innych chrześcijańsko-demokratycznych organizacji regionalnych*¹⁴. Członkostwo w organizacji regionalnej skutkowało od chwili powstania Światowej Unii Chrześcijańsko-Demokratycznej – UMDC automatycznym członkostwem w unii. O przyjęciu lub wykluczeniu nowych członków decydowała w tym wypadku właściwa organizacja regionalna, powiadamiając jedynie UMDC. Natomiast bezpośrednie członkostwo zostało zarezerwowane dla partii i organizacji politycznych z kontynentów, na których obszarze nie istniały chrześcijańsko-demokratyczne organizacje regionalne. W tym wypadku decyzję o przyjęciu lub wykluczeniu nowego członka podejmował Komitet Światowy.

¹³ Zob. szerzej: A. Zięba, *Międzynarodowe organizacje*, op.cit., s. 101.

¹⁴ *Statuts de l'Union Mondiale Démocrate Chrétienne, approuvés le 17 mai 1964* [w:] *La Démocratie Chrétienne...*, op.cit., s. 5–6.

Dominacja organizacji regionalnych znajdowała swój wyraz także w składzie i sposobie powoływania organów UMDC. Do organów UMDC należały: Konferencja Światowa, Komitet Światowy i Sekretariat Generalny. Konferencję Światową tworzyli członkowie Komitetu Światowego oraz delegacje organizacji członkowskich UMDC. Każda delegacja dysponowała jednym głosem. Decyzje podejmowano jednogłośnie lub większością dwóch trzecich ogólnej liczby członków. Podstawową funkcją Konferencji było określanie generalnej linii działania Światowej Unii Chrześcijańsko-Demokratycznej – UMDC.

Komitet Światowy – główny organ decyzyjny i wykonawczy – składał się z trzech przedstawicieli NEI, trzech przedstawicieli CDOA, jednego przedstawiciela CDUCE oraz jednego przedstawiciela Międzynarodowej Unii Młodych Chrześcijańskich Demokratów – IUJCD¹⁵. Komitet Światowy zbierał się co najmniej raz w roku. Jego postanowienia zapadały jednogłośnie lub większością dwóch trzecich obecnych członków. Komitet spełniał następujące funkcje: czuwał nad realizacją celów UMDC, zwoływał Konferencję Światową i ustalał jej porządek dzienny, kierował działalnością Sekretariatu Generalnego i kontrolował jego funkcjonowanie, decydował o przyjęciu lub wykluczeniu członka UMDC.

Sekretariat Generalny był stałym organem wykonawczym UMDC. Składał się z sekretarzy generalnych organizacji regionalnych (NEI, CDUCE, CDOA) oraz sekretarza generalnego Międzynarodowego Chrześcijańsko-Demokratycznego Ośrodka Informacji i Dokumentacji. Sekretariat wykonywał postanowienia Konferencji Światowej i Komitetu Światowego, zapewniał łączność między chrześcijańsko-demokratycznymi organizacjami regionalnymi, zwoływał posiedzenia Komitetu Światowego.

Statut UMDC podlegał wielokrotnym zmianom. Większość z nich szła w kierunku zapewnienia większego wpływu partii członkowskich na życie wewnętrzne unii, kosztem dotychczasowych kompetencji organizacji regionalnych. W 1974 roku na nowo określono system organów UMDC – w miejsce Konferencji Światowej powołano Zgromadzenie Ogólne, a kompetencje Komitetu Światowego rozdzielono pomiędzy Komitet Polityczny i Komitet Wykonawczy. Wprowadzono również funkcje: Stałego Przewodniczącego i Sekretarza Generalnego UMDC. W 1982 roku dokonana została zmiana nazwy organizacji, z dotychczasowej Światowej Unii Chrześcijańsko-Demokratycznej – UMDC, na obowiązującą do 1999 roku Międzynarodówkę Chrześcijańsko-Demokratyczną (*Christian Democrat International* – CDI).

Ważne ogniwo w przekształcaniu i rozwoju międzynarodowych struktur chrześcijańsko-demokratycznych stanowił kongres NEI we Włoszech, zwołany w Taorminie w grudniu 1965 roku. Doszło tam do formalnego ustanowienia

---

¹⁵ IUJCD powstała w 1962 r. i była pierwszą organizacją wyspecjalizowaną Światowej Unii Chrześcijańsko-Demokratycznej. Członkami IUJCD były wszystkie organizacje młodzieżowe zrzeszone w Amerykańskiej Unii Młodych Chrześcijańskich Demokratów (JUDCA), Europejskiej Unii Młodych Chrześcijańskich Demokratów (EUJCD) oraz organizacje młodzieżowe z innych kontynentów.

(w miejsce dotychczasowych NEI) organizacji pod nazwą Europejska Unia Chrześcijańskich Demokratów (*European Union of Christian Democrats – EU-CD*)¹⁶. Z tendencjami do wydzielenia frakcji parlamentarnych pod kątem wypełniania funkcji ustrojowych w Parlamencie Europejskim związane jest ukonstytuowanie się w 1976 roku Europejskiej Partii Ludowej (*European People's Party – EPP*), która określa się jako Federacja Chrześcijańsko-Demokratycznych Partii Wspólnoty Europejskiej. Założnikiem organizacyjnym, z którego rozwinęła się EPP, była Konferencja Przewodniczących i Sekretarzy Generalnych Partii Chrześcijańsko-Demokratycznych krajów członkowskich EWG¹⁷.

Lata 90. były przełomowe dla światowego ruchu chrześcijańsko-demokratycznego. Zmiana sytuacji międzynarodowej po 1989 roku umożliwiła europejskim organizacjom chadeckim rozpoczęcie i pomyślną realizację procesu zjednoczeniowego. W roku 1992 doszło do rozwiązania Chrześcijańsko-Demokratycznej Unii Europy Środkowej – CDUCE. Większość jej dotychczasowych członków połączyła się z nowo utworzonymi w swych państwach ugrupowaniami politycznymi, pozostałe zakończyły swą działalność. Nowe partie chrześcijańsko-demokratyczne z państw Europy Środkowej i Wschodniej zgłosiły swój akces do Europejskiej Unii Chrześcijańskich Demokratów – EU-CD.

Tymczasem rola polityczna EU-CD od lat 80. powoli malała, głównie ze względu na fakt, że wraz poszerzaniem EWG o kolejne państwa malała liczba partii członkowskich EU-CD. Przywódcy partii chadeckich z Europy Zachodniej podejmowali kolejne próby połączenia EU-CD z EPP, która ze względu na swą liczebność, federacyjną strukturę oraz instytucjonalne powiązania z organami Wspólnot Europejskich odgrywała coraz większą rolę w europejskim ruchu chrześcijańsko-demokratycznym. Dopiero w 1999 roku proces integracji Europejskiej Unii Chrześcijańskich Demokratów – EU-CD z Europejską Partią Ludową – EPP został pomyślnie zakończony. Tym samym skończył się okres rozbicia europejskiej chadecji na 3 odrębne organizacje międzynarodowe. W 1999 roku EPP stworzyła pierwszą w historii wspólną z partiami konserwatywnymi frakcję polityczną w Parlamencie Europejskim, pod nazwą Europejska Partia Ludowa – Europejscy Demokraci – EPP-ED. Zjednoczenie we wspólnej frakcji partii centrowych i centroprawicowych było możliwe dzięki otwarciu się EPP na współpracę z partiami o odmiennej niż chadecka tradycji politycznej, lecz reprezentującymi podobne wartości.

Pod wpływem przekształceń w europejskim ruchu chadeckim nastąpiła ewolucja strategii Międzynarodówki Chrześcijańsko-Demokratycznej – CDI. Globalna organizacja chadecka postanowiła współpracować się z partiami politycznymi o odmiennym od chrześcijańsko-demokratycznego rodowodzie –

---

¹⁶ W literaturze przedmiotu spotyka się błędne tłumaczenie angielskiej nazwy Europejska Unia Chrześcijańskich Demokratów (*European Union of Christian Democrats*) jako Europejska Unia Chrześcijańsko-Demokratyczna (*European Christian Democratic Union*) – por. S. Markiewicz, *Ruch Chrześcijańsko-Demokratyczny w świecie współczesnym*, op.cit., s. 239 i n. Tymczasem w oficjalnych dokumentach i na oficjalnej stronie internetowej EPP – www.eppe.org widnieje nazwa *European Union of Christian Democrats*.

¹⁷ A. Zięba, *Międzynarodowe organizacje*, op.cit., s. 98.

głównie z partiami konserwatywnymi. Wyrazem przewartościowania dotychczasowego stanowiska była zmiana w 1999 roku nazwy z Międzynarodówki Chrześcijańsko-Demokratycznej na Międzynarodówkę Partii Chrześcijańsko-Demokratycznych i Ludowych (*Christian Democrat and People's Parties International* – CDI)¹⁸.

II. STRUKTURA ORGANIZACYJNA

Międzynarodówka Partii Chrześcijańsko-Demokratycznych i Ludowych – CDI jest *międzynarodowym stowarzyszeniem skupiającym partie i organizacje polityczne, działające według zasad chrześcijaństwa lub humanizmu integralnego*¹⁹. Według kryteriów nauki prawa międzynarodowego publicznego należy ona do kategorii międzynarodowych organizacji pozarządowych (*International Non-Government Organisations* – INGOs) o ponadregionalnym członkostwie i celach ogólnych²⁰. Podstawą działalności światowej centrali partii chadeckich i ludowych jest statut z 10 października 2000 roku. W jego preambule zostały zawarte zasady, którymi się winny kierować partie i organizacje polityczne należące do międzynarodówki. Należą do nich:

- uznanie godności każdej osoby ludzkiej, bez względu na płeć, wiek, rasę, status ekonomiczny, społeczny i kulturowy oraz osobiste przekonania,
- uznanie i popieranie indywidualnych praw ludzkich zawartych w *Powszechnej deklaracji praw człowieka* i umowach międzynarodowych,
- prowadzenie polityki zgodnie z fundamentalnymi zasadami etyki chrześcijańskiej lub humanizmu integralnego, w szczególności z następującymi wartościami: prawdą, wolnością, osobistą odpowiedzialnością, sprawiedliwością i solidarnością,
- dążenie do pokoju poprzez realizację wyżej wymienionych wartości,
- uznanie społecznej natury osoby ludzkiej, żyjącej jako członek różnych wspólnot, szczególnie rodziny, na której zbudowana jest społeczność ludzka,
- dążenie do osiągnięcia dobra wspólnego jako celu każdej wspólnoty politycznej oraz realizowanie zasady służby publicznej,
- uznanie i obrona demokracji jako wyłącznej formy politycznej organizacji narodów, gwarantującej uczestnictwo w życiu publicznym, szczególnie poprzez uczestnictwo w wolnych, tajnych, powszechnych i regularnych wyborach, oferujących wymienną sprawowanie władzy w państwie, w ramach zasady rządów prawa, która zapewnia równowagę pomiędzy organami władzy państwowej,

¹⁸ Skrót nazwy organizacji pozostał bez zmian – CDI.

¹⁹ *Preambula statutu CDI i statut* – pełny tekst w zbiorach autora.

²⁰ Por. E. Halizak, R. Kuźniar (red.), *Stosunki międzynarodowe. Geneza, struktura, funkcjonowanie*, Wyd. Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 1994, s. 89–90.

– dążenie do zapewnienia rozwoju osoby ludzkiej z myślą o zapewnieniu materialnych, kulturowych i duchowych potrzeb jednostki, rodziny oraz społeczeństwa, przy zagwarantowaniu poszanowania ich wolności i środowiska naturalnego,

– uznanie, zwłaszcza w sferze ekonomicznej, konieczności godzenia interesów jednostki z interesami innych jednostek oraz społeczeństwa jako całości, poprzez środki wynikające z zasad subsydiarności, solidarności i sprawiedliwości oraz społecznej i ekologicznej gospodarki wolnorynkowej,

– promowanie form wspólnotowej organizacji i partycypacji, które jak społeczeństwo obywatelskie przyczyniają się do rozwoju opartego na sprawiedliwości,

– dla optymalnego osiągnięcia wyżej wymienionych zasad, postuluje się przyjęcie pozycji centrowej, z której realizowanie polityki winno się odbywać poprzez dialog i konsensus.

Artykuł 1 Statutu CDI stwierdza, że partie, organizacje polityczne i stowarzyszenia, które akceptują oraz respektują zasady wymienione w preambule i uznają je za etyczną podstawę swych działań, tworzą wspólnie międzynarodowe stowarzyszenie. Nazwa tego stowarzyszenia to Międzynarodówka Partii Chrześcijańsko-Demokratycznych i Ludowych. Międzynarodówka – CDI winna współdziałać z afiliowanymi organizacjami regionalnymi (EPP i CDOA) w realizowaniu celów statutowych. Artykuł stwierdza także, że CDI powinna być otwarta na wszystkie partie i grupy polityczne, które podzielają zasady wyrażone w preambule, niezależnie od różnic kulturowych, stopnia realizacji zasad oraz przekonań religijnych i filozoficznych.

Artykuł 2 stwierdza, że stała siedziba CDI mieści się w Brukseli. Może ona zostać przeniesiona do innego miejsca tylko na mocy decyzji Komitetu Wykonawczego, na wniosek Przewodniczącego organizacji. Międzynarodówka realizuje następujące cele: 1) utwierdzenie, a także odnawianie wspólnej tożsamości politycznej jako stowarzyszenie partii chrześcijańsko-demokratycznych i ludowych oraz organizacji o pozycji centrowej, 2) wzmacnianie więzi pomiędzy stowarzyszonymi partiami i grupami politycznymi, zapewnianie wzajemnej solidarności, wsparcia i pomocy, 3) rozwijanie i reprezentowanie wspólnych stanowisk, które są odzwierciedleniem wspólnej tożsamości, 4) promowanie i utwierdzenie politycznej obecności CDI w środowisku międzynarodowym.

Wszystkie powyższe cele powinny być realizowane wspólnie z chrześcijańsko-demokratycznymi organizacjami regionalnymi, wszędzie tam, gdzie one istnieją. Zgodnie z powyższymi celami CDI powinna w myśl artykułu 4 statutu: 1) ustalać i koordynować wspólne stanowiska podzielane przez jej członków, 2) rozwijać i umacniać więzy pomiędzy partiami, organizacjami oraz stowarzyszeniami, które dzielą zasady i cele międzynarodówki, 3) poprzez studia i teoretyczne poszukiwania rozwijać idee zawarte w preambule statutu, 4) udzielać praktycznej pomocy osobom, grupom i partiom prześladowanym w swych krajach oraz znajdującym się w trudnej sytuacji, urzeczywistniając zasadę solidarności, 5) rozwijać i upowszechniać zasady i wartości zawarte w pre-

ambule, 6) przedstawiać wspólne stanowiska wobec organizacji międzynarodowych, 7) współpracować z innymi organizacjami międzynarodowymi, z którymi CDI dzieli wspólne poglądy dotyczące szczegółowych kwestii.

W Międzynarodówce Partii Chrześcijańsko-Demokratycznych i Ludowych – CDI występują dwie kategorie członków: członkowie zwykli i członkowie obserwatorzy (art. 5). Członkami zwykłymi są te partie, które utożsamiają się z zasadami zawartymi w preambule statutu, akceptują cele i zadania CDI, zgłosiły wniosek o członkostwo w CDI i którym zostało przyznane członkostwo zwykłe. Regionalne organizacje partii członkowskich oraz organizacje międzynarodowe stworzone przez partie członkowskie również posiadają status członków zwykłych. Na tych obszarach, gdzie istnieją uznane przez CDI organizacje regionalne partii członkowskich, członkostwo w organizacji regionalnej jest warunkiem wstępnym członkostwa zwykłego w CDI. Członkami-obszatorami są te partie, organizacje i stowarzyszenia polityczne, które popierają wartości, zasady, cele i zadania CDI, zgłosiły wniosek o członkostwo w CDI i którym został przyznany status członków obserwatorów. Na obszarach, gdzie istnieją uznane przez CDI organizacje regionalne, status członka obserwatora w CDI może być nadawany tylko po konsultacji z właściwą organizacją regionalną. Wstępna decyzja o przyznaniu jednej z kategorii członkostwa może zostać podjęta przez Komitet Wykonawczy CDI. Jednak ostateczną decyzję w kwestii członkostwa w CDI podejmuje Rada Kierownicza, na wniosek Komitetu Wykonawczego. Organami kolegialnymi CDI są: Spotkanie Liderów, Rada Kierownicza, Komitet Wykonawczy i Sekretariat.

Spotkanie Liderów jest najwyższym organem decyzyjnym CDI (art. 8). Sesje tego gremium odbywają się zwykle raz na dwa lata. Datę, miejsce i porządek obrad Spotkania Liderów określa Komitet Wykonawczy. Komitet Wykonawczy może zwoływać nadzwyczajne sesje Spotkania Liderów. Nadzwyczajne sesje może organizować także Rada Kierownicza, działająca na podstawie decyzji większości bezwzględnej swych członków. Rada może wówczas dokonywać zmian w porządku obrad Spotkania Liderów. Spotkanie Liderów decyduje o: 1) wartościach, zasadach, celach i zadaniach CDI, 2) zmianie Statutu CDI, 3) dokonywaniu wyboru Przewodniczącego CDI i dziesięciu Wiceprzewodniczących, 4) programie, który musi odzwierciedlać tożsamość ideową CDI.

W latach, w których odbywa się Spotkanie Liderów, a Rada Kierownicza nie obraduje, Spotkanie Liderów może wypełniać kompetencje rady. Decyzje Spotkania Liderów dotyczące punktów 1. i 2. zapadają większością 2/3 głosów. Decyzje dotyczące punktów 3. i 4. podejmowane są zwykłą większością głosów.

Uczestnikami Spotkania Liderów są (art. 9): 1. Szefowie rządów należący do partii członkowskich CDI oraz najwyżsi rangą politycy. Jeśli partia, z której się wywodzą, nie uczestniczy w koalicji rządowej, to każdy z nich posiada jeden głos. 2. Przewodniczący i sekretarze generalni partii członkowskich. Każda partia posiada tyle głosów, ile zostało jej przyznane w regulaminie obrad. Regulamin ustala Komitet Wykonawczy wspólnie z Radą Kierowniczą. 3. Członkowie Komitetu Wykonawczego CDI oraz najwyżsi rangą reprezentanci organizacji

i stowarzyszeń międzynarodowych uznanych przez CDI. Każdy z nich ma po jednym głosie. 4. Członkowie obserwatorzy CDI oraz goście specjalni zaproszeni przez CDI. Przysługuje im prawo udziału w dyskusji, ale pozbawieni są prawa głosowania. Regulamin głosowania na Spotkaniu Liderów, który określa limit głosów przyznany każdej partii, przygotowywany jest przez Komitet Wykonawczy i zatwierdzany przez Radę Kierowniczą (art. 10).

Rada Kierownicza to organ polityczny spełniający funkcje kierownicze pomiędzy Spotkaniami Liderów (art. 11). Spotyka się raz na rok z wyjątkiem lat, w których odbywa się Spotkanie Liderów. O miejscu, dacie i porządku obrad rady decyduje Komitet Wykonawczy, który może także zwołać nadzwyczajne spotkanie rady. Spotkanie nadzwyczajne może zwołać również sama Rada Kierownicza na mocy decyzji większości swych członków. Może wówczas dokonywać zmian w porządku obrad. Rada Kierownicza decyduje o: 1) przyjęciu nowych lub usunięciu dotychczasowych członków CDI na wniosek Komitetu Wykonawczego, 2) przeprowadzaniu zmian w deklaracji zasad, celach, zadaniach, programie i statucie CDI za aprobatą Spotkania Liderów, 3) podejmowaniu ważniejszych działań organizacyjnych i programowych oraz powoływaniu tymczasowych komisji w celu ich opracowywania, 4) aprobacie regulaminu głosowania w komitecie liderów i Radzie Kierowniczej, a także o przyznaniu tytułu „honorowego Przewodniczącego” oraz nagrody Aristidesa Calvaniego²¹ na wniosek Komitetu Wykonawczego, 5) aprobacie raportu finansowego CDI.

Wszystkie decyzje podejmowane są zwykłą większością głosów, z wyjątkiem decyzji o wykluczeniu członka z CDI, która zapada kwalifikowaną większością 2/3 głosów. Skład Rady Kierowniczej tworzą (art. 12): 1) przewodniczący i sekretarze generalni partii członkowskich, dysponujący liczbą głosów określoną przez regulamin głosowania w Radzie Kierowniczej, 2) członkowie Komitetu Wykonawczego oraz najwyżsi rangą przedstawiciele międzynarodowych organizacji i stowarzyszeń uznanych przez CDI; każdy z nich dysponuje jednym głosem, 3) obserwatorzy i specjalni goście bez prawa głosowania.

Komitet Wykonawczy jest organem wykonawczym i decyzyjnym CDI, działającym w zgodzie z wytycznymi określanymi przez Spotkanie Liderów i Radę Kierowniczą (art. 13). Komitet zbiera się dwa razy w ciągu roku. O dacie, miejscu i porządku obrad decyduje Przewodniczący. Komitet może na mocy własnej decyzji, podjętej bezwzględną większością głosów swych członków, zarządzić spotkanie i określić porządek obrad. Komitet Wykonawczy realizuje następujące zadania: 1) podejmuje działania na rzecz realizacji decyzji Spotkania Liderów i Rady Kierowniczej, 2) przedkłada do zatwierdzenia przez radę wnioski o przyjęcie nowego lub wykluczenie dotychczasowego członka, przedstawia radzie regulamin głosowania, który określa limit głosów posiadanych przez każdą partię w organach kierowniczych CDI, przedstawia radzie raport

---

²¹ Polityk wenezuelski (1918–1986), wykładowca na uniwersytecie w Caracas, w latach 1969–1974 członek rządu za prezydentury Rafaela Boilera, sekretarz generalny Chrześcijańsko-Demokratycznej Organizacji Ameryki (CDOA).

finansowy oraz projekty konkretnych działań podejmowanych przez międzynarodówkę, 3) poddaje pod obrady rady wnioski o przeprowadzenie zmian w statucie, programie, zasadach i celach CDI, 4) zatwierdza na wniosek Przewodniczącego, budżet CDI, 5) dokonuje wyboru Sekretarza Wykonawczego, Skarbnika i dwóch Wewnętrznych Audytorów, 6) mianuje 3 członków Komisji Zasobów, 7) wnioskuje o przyznanie tytułu honorowego Przewodniczącego i nagrody Calvaniego, 8) w sytuacjach nieprzewidzianych przez statut podejmuje odpowiednie decyzje, które podlegają zatwierdzeniu przez Radę Kierowniczą.

Skład Komitetu Wykonawczego tworzą w myśl art. 14 statutu: 1) Przewodniczący i 10 Wiceprzewodniczących wybieranych przez Spotkanie Liderów, 2) Przewodniczący organizacji regionalnych uznanych przez CDI, 3) Sekretarz Wykonawczy bez prawa głosowania, 4) w trakcie dyskusji nad budżetem i raportem finansowym członkowie Komisji Finansowej bez prawa głosowania.

Komisja Finansowa składa się ze Skarbnika i dwóch Audytorów Wewnętrznych (art. 15). Skarbnik jest odpowiedzialny za budżet CDI oraz autonomię finansową organizacji. Wraz z Sekretarzem Wykonawczym przygotowuje projekt budżetu, który jest następnie zatwierdzany przez Komitet Wykonawczy. Także wspólnie z Sekretarzem Wykonawczym przygotowuje projekt raportu finansowego i przedkłada go do zatwierdzenia Radzie Kierowniczej. Audytorzy zapewniają realizację budżetu CDI. Pełnią oni rolę pomocniczą wobec Skarbnika. Komitet Wykonawczy może powołać Komisję Zasobów, która wspólnie ze Skarbnikiem zajmuje się pozyskiwaniem środków finansowych na rzecz CDI.

Członkowie CDI są zobowiązani do współfinansowania organizacji poprzez składki członkowskie. CDI utrzymuje się głównie ze składek członkowskich. CDI może się starać o wsparcie finansowe ze strony organizacji i fundacji międzynarodowych dla celów organizowania międzynarodowych konferencji poświęconych określonym problemom życia międzynarodowego. Jeżeli partia członkowska zalega z wpłatą składek przez rok kalendarzowy, traci prawo głosowania w organach CDI. Jeżeli partia członkowska nie jest w stanie przez ponad rok spłacić zobowiązania wobec CDI, może zostać wykluczona z organizacji. Komitet Wykonawczy może jednak warunkowo zezwolić partii członkowskiej na opóźnienie spłaty zaległych składek.

Sekretariat jest organem administracyjno-technicznym o funkcjach usługowych wobec wszystkich organów CDI. Jego pracami kieruje Sekretarz Wykonawczy, który według potrzeb powołuje pracowników administracyjnych Sekretariatu. Funkcjonowanie Sekretariatu jest podporządkowane Przewodniczącemu CDI. Przewodniczący i Sekretarz Wykonawczy są organami jednoosobowymi CDI:

Przewodniczący CDI jest powoływany co dwa lata przez Spotkanie Liderów. Odpowiada on za kierownictwo polityczne oraz zapewnienie realizacji decyzji Spotkania Liderów, Rady Kierowniczej i Komitetu Wykonawczego. Przewodniczący CDI przewodniczy wszystkim organom organizacji. W razie absencji zastępuje go Wiceprzewodniczący wskazany przez Przewodniczącego lub wybrany przez członków Komitetu Wykonawczego. Przewodniczący może być

wybierany na kolejną kadencję. Proponuje on Komitetowi Wykonawczemu do zatwierdzenia kandydaturę Sekretarza Wykonawczego. W przypadku rezygnacji Przewodniczącego Komitet Wykonawczy przedstawia Radzie Kierowniczej kandydaturę Wiceprzewodniczącego na miejsce dotychczasowego Przewodniczącego, może jednak zwołać Spotkanie Liderów w celu dokonania wyboru Przewodniczącego. Przewodniczący przedstawia Komitetowi Wykonawczemu do zatwierdzenia kandydatury Skarbnika i dwóch Audytorów Wewnętrznych. Za zgodą większości członków Komitetu Wykonawczego Przewodniczący może przydzielać szczególne obowiązki i zadania Wiceprzewodniczącym.

Rada Kierownicza, działając na wniosek Komitetu Wykonawczego, może przyznawać tytuł honorowego Przewodniczącego CDI. Honorowy Przewodniczący posiada prawo udziału w dyskusji w organach CDI, nie posiada jednak prawa głosowania. Artykuł przejściowy (art. 1) Statutu CDI wprowadził możliwość powoływania na stanowisko Przewodniczącego CDI przewodniczącego jednej z organizacji regionalnych uznanych przez CDI. W roku 2000 na stanowisko Przewodniczącego CDI został wybrany W. Martens – Przewodniczący Europejskiej Partii Ludowej, łącząc tym samym w jednym ręku oba stanowiska. Artykuł przejściowy pozostaje w mocy do następnego Spotkania Liderów, tj. do 2002 roku.

Sekretarz Wykonawczy wybierany jest przez Komitet Wykonawczy na wniosek Przewodniczącego CDI. Jego mandat trwa 2 lata, ale może zostać skrócony przez Komitet Wykonawczy na wniosek Przewodniczącego. Sekretarz Wykonawczy jest odpowiedzialny za codzienne funkcjonowanie międzynarodówki pod kierownictwem Przewodniczącego i w zgodzie z decyzjami Spotkania Liderów, Rady Kierowniczej oraz Komitetu Wykonawczego. Sekretarz kieruje pracami Sekretariatu CDI, powołuje aparat administracyjny i urzędniczy CDI. Jest szczególnie odpowiedzialny za sprawy finansowe, a także sprawne funkcjonowanie komunikacji zewnętrznej i wewnętrznej CDI. Stowarzyszeniem afiliowanym przy CDI jest Międzynarodowa Unia Młodych Chrześcijańskich Demokratów – IU YCD. Oficjalnymi publikacjami CDI są publikacje wydawane w języku angielskim, francuskim i hiszpańskim: „DC-Info” oraz „CDI Flash”.

CDI czynnie działa na forum ONZ. Posiada status konsultacyjny w UNESCO oraz Radzie Społeczno-Gospodarczej ONZ. Przedstawiciele CDI uczestniczyli m.in. w światowej konferencji na temat praw człowieka w Wiedniu w 1993 roku, konferencji światowej na temat praw kobiet w Pekinie w 1995 r. oraz światowej konferencji ludnościowej w Kairze w 1997 roku.

W ciągu ostatniego dziesięciolecia nastąpił organizacyjny i terytorialny rozwój CDI, której członkowie wywodzą się niemal ze wszystkich kontynentów świata: Europy, Ameryki Łacińskiej, Ameryki Północnej, Afryki, Azji i Oceanii. W 1994 roku CDI liczyła 67 partii członkowskich z blisko 60 krajów, a w 1997 roku liczba partii członkowskich wzrosła do 76. Według danych z 2001 roku CDI skupia 92 partie z 73 krajów świata²².

---

²² Dane wg oficjalnej strony internetowej CDI – www.idc-cdi.org

III. ZAŁOŻENIA DOKTRYNALNE ORGANIZACJI

Podstawowym źródłem do analizy doktryny międzynarodówki chrześcijańsko-demokratycznej są dokumenty programowe CDI, jej organizacji regionalnych (CDOA, NEI, EUCD i EPP) oraz organizacji wyspecjalizowanych (IUYCD). Drugim, dodatkowym źródłem wiedzy o doktrynie chadeckiej jest tradycja chrześcijańsko-demokratyczna i dorobek programowy partii chadeckich z Europy i Ameryki Łacińskiej. Przedmiotem naszej analizy będą następujące dokumenty programowe:

– dokumenty CDI: *Deklaracja polityczna* uchwalona na Kongresie założycielskim UMDC w Santiago (Chile) w 1961 roku²³, *Manifest polityczny chrześcijańskich demokratów* uchwalony przez Komitet Polityczny UMDC w 1976 roku²⁴, dokument programowy *Nowy kierunek: reformistyczne centrum* (*The New Way: Reformist Centre*) uchwalony na Kongresie CDI w Santiago de Chile w 2000 roku²⁵, deklaracja *Humanistyczna odnowa z centrum* (*Humanist renewal from the centre*) uchwalona na Kongresie CDI w Mexico City w 2001 roku²⁶ oraz rezolucje Kongresów CDI poświęcone szczegółowym problemom życia politycznego i międzynarodowego;

– dokumenty programowe CDOA: *Deklaracja z Montevideo* uchwalona na Kongresie założycielskim CDOA w 1947 roku²⁷ oraz rezolucje Kongresów CDOA poświęcone szczegółowym problemom życia politycznego i międzynarodowego;

– dokumenty programowe NEI, EUCD i EPP – rezolucje Kongresów NEI poświęcone szczegółowym zagadnieniom życia politycznego i międzynarodowego, *Rezolucja polityczna EUCD* uchwalona na Kongresie założycielskim EUCD w Taorminie w 1965 roku²⁸, *Manifest chrześcijańskich demokratów Europy* uchwalony przez Biuro Polityczne EUCD w 1976 roku²⁹ oraz *Program podstawowy EPP* uchwalony na kongresie w Atenach w 1992 roku³⁰, *Program*

---

²³ *Déclaration, Santiago, Chile, 27–30 VII 1961* [w:] *La Démocratie Chretienne...*, op.cit., s. 29–44.

²⁴ *Manifeste politique des démocrates-chrétiens, approuvé par le Comité Politique à Rome, le 16 juillet 1976* [w:] *Manifeste politique des démocrates-chrétiens*, UMDC, Rome 1976, s. 9–26.

²⁵ *Nowy kierunek: reformistyczne centrum z 2000 r.* – pełny tekst w zbiorach autora, dostępny także na oficjalnej stronie CDI: www.idc-cdi.org

²⁶ *Humanistyczna odnowa z centrum z 2001 r.* – pełny tekst w zbiorach autora, dostępny także na oficjalnej stronie CDI: www.idc-cdi.org

²⁷ *Déclaration de Montevideo, Montevideo, Uruguay, 18–23 IV 1947* [w:] *La Démocratie Chretienne...*, op.cit., s. 159–162.

²⁸ *Résolution, Taormina, Włochy 9–12 XII 1965* [w:] *La Démocratie Chretienne...*, op.cit., s. 134–137.

²⁹ *Manifest chrześcijańskich demokratów Europy z 1976 r.* [w:] R. Caldera, *Co to jest chrześcijańska demokracja?*, Pallottinum, Warszawa 1990, s. 74–85.

³⁰ *Basic Programme EPP* [w:] *Europe 2000: Unity in Diversity*, EPP Occasional Paper No. 9, Brussels 2000, s. 13–41,

*działania EPP na lata 1989–1994*³¹ i *Program działania EPP na lata 1994–1999* uchwalony na kongresie w Brukseli w 2000 roku³²;

– dokument programowy IUUYCD – *Rezolucja polityczna* uchwalona na I Kongresie Światowym w 1962 roku³³.

Opinie odwołujące się do pojęcia doktryny CDI można uznać za w pełni zasadne w świetle poczynionych niżej ustaleń. Statut centrali w art. 2 pkt 3 stwierdza, że wśród celów CDI znajduje się także *rozwijanie i reprezentowanie wspólnych stanowisk, które są odzwierciedleniem wspólnej tożsamości*³⁴. Natomiast art. 4 pkt 3 stwierdza, że CDI *powinna poprzez studia i teoretyczne poszukiwania rozwijać idee zawarte w preambule statutu*³⁵. Z kolei *Deklaracja polityczna* uchwalona na kongresie założycielskim UMDC – poprzedniczki CDI – stwierdza wprost, że *każdy członek partii opiera się na wspólnej doktrynie społecznej, ekonomicznej i politycznej, aczkolwiek jest ona suwerenna i niezależna, jeśli chodzi o działalność polityczną prowadzoną w poszczególnych krajach*³⁶. Także dokument programowy CDOA – *Deklaracja z Montevideo* zawiera stwierdzenie, że *ruch (chrześcijańsko-demokratyczny) uznaje doktrynę chrześcijańsko-społeczną*³⁷.

Mimo jednoznacznych deklaracji chrześcijańskich demokratów, stanowiska badaczy przedmiotu w sprawie istnienia doktryny chadeckiej nie są zgodne, spotyka się wręcz przeciwstawne opinie. Większość autorów prezentuje stanowisko, które uznaje istnienie doktryny chrześcijańsko-demokratycznej – o doktrynie piszą: E. Olszewski³⁸, J. Stefanowicz³⁹, R. Caldera⁴⁰ oraz R. Papini⁴¹. Pojęcia ideologia chrześcijańsko-demokratyczna używa natomiast R. Tokarczyk⁴², podczas gdy zdaniem C. Clemensa chrześcijańska demokracja nigdy nie stała się ideologią, jest natomiast doktryną⁴³. Odmienne stanowisko w kwestii istnienia doktryny chadeckiej prezentuje A. Jamróz, który twierdzi, że wręcz nie

³¹ *Action Programme of EPP* [w:] *On the People's Side*, Occasional Paper, No. 8, EPP 1989, s. 13–65.

³² *Action Programme of EPP* [w:] *Unity in Diversity*, EPP Occasional Paper, No. 9, Brussels 2000, s. 43–102.

³³ *Résolution politique, Caracas, Venezuela, 8–15 V 1962* [w:] *La Démocratie Chrétienne...*, op.cit., s. 387–389.

³⁴ Por. s. 19.

³⁵ Por. s. 20.

³⁶ *Déclaration, Santiago, Chile, 27–30 VII 1961*, op.cit., s. 31.

³⁷ *Déclaration de Montevideo...*, op.cit., s. 159.

³⁸ E. Olszewski, *Doktryna i ruch polityczny chrześcijańskiej demokracji* [w:] K. Krzywicka, E. Olszewski (red.), *Chrześcijańska demokracja we współczesnym świecie*, Wyd. UMCS, Lublin 1999, s. 20 i n.

³⁹ J. Stefanowicz, *Chrześcijańska demokracja. Inspiracja – Doktryna – Polityka*, Biblioteka „Integracji”, Warszawa 1991, s. 12 i n.

⁴⁰ R. Caldera, op.cit., s. 9 i n.

⁴¹ R. Papini, *Quelle identité pour la démocratie chrétienne?*, op.cit., s. 17 i n.

⁴² R. Tokarczyk, *Doktryna katolicka jako podstawa programu chadecji* [w:] K. Krzywicka, E. Olszewski (red.), *Chrześcijańska demokracja...*, op.cit., s. 48 i n.

⁴³ C. Clemens, *Chrześcijańska demokracja: różne dymensje współczesnego ruchu*, Wyd. „Wokół Nas”, Gliwice 1991, s. 12 i n.

możemy mówić o istnieniu odrębnej doktryny chrześcijańsko-demokratycznej. Jamróz wyróżnia tylko trzy stereotypy doktrynalne: konserwatywny, socjaldemokratyczny i liberalny⁴⁴.

Punktem wyjścia do przeglądu katalogu zagadnień doktryny chrześcijańsko-demokratycznej jest analiza preambuły do statutu CDI⁴⁵, w której zawarte zostały podstawowe idee przewodnie doktryny międzynarodówki. Analiza ta pozwala wyodrębnić kilka obszarów zagadnień. Należą do nich: koncepcja jednostki, społeczeństwa, doktryna gospodarcza, poglądy na demokrację i ustrój polityczny oraz stanowisko w kwestiach polityki międzynarodowej.

Zanim przejdziemy do omówienia katalogu zagadnień doktryny chrześcijańsko-demokratycznej, warto poświęcić kilka zdań stosunkowi doktryny chadeckiej do oficjalnego nauczania Kościoła katolickiego. Jak zauważa R. Tokarczyk, ze względu na stosunek do oficjalnej doktryny katolickiej programy partii chadeckich można podzielić na zasadniczo wierne doktrynie papieskiej (np. partia włoska, francuska, belgijska, niektóre partie latynoamerykańskie), bardziej konserwatywne od doktryny papieskiej (np. Chrześcijańsko-Demokratyczna Partia Argentyny) oraz partie bardziej radykalne od doktryny papieskiej (np. niektóre partie chadeckie Ameryki Łacińskiej, zwłaszcza Chile i Peru). Niezależnie od powyższych różnic wszystkie partie chadeckie apelują do religijnych motywacji i przekonań, mimo świeckiego charakteru programów oraz świeckiego charakteru samego ich ruchu⁴⁶. Należy zaznaczyć, że we współczesnym ruchu chrześcijańsko-demokratycznym funkcjonują także partie polityczne, które w warstwie doktrynalnej odwołują się do ideałów protestantyzmu i prawosławia⁴⁷.

3.1. Koncepcje społeczne

Fundamentem doktryny społecznej CDI jest koncepcja człowieka. Doktryna chrześcijańsko-demokratyczna używa w odniesieniu do jednostki pojęcia „osoby ludzkiej”. Pojęcie to pozostaje w opozycji zarówno wobec liberalnego indywidualizmu, jak i socjalistycznego kolektywizmu. Doktryna chrześcijańsko-demokratyczna zarzuca obu wymienionym ideologiom traktowanie człowieka wyłącznie jako *homo economicus* i pomijanie jego wymiaru personalistycznego. Osoba ludzka zajmuje w doktrynie chrześcijańsko-demokratycznej centralne miejsce. Człowiek jest najwyższą wartością. Jest on bowiem stworzony na obraz i podobieństwo Boże, jest wolnym i rozumnym stworzeniem. Nie może być zredukowany do narzędzia produkcji ani sługi społeczeństwa. Przysługują mu niezbywalne prawa do nietykalności osobistej, godnego bytu, prawo do pracy, żywienia, zakładania rodziny i zabezpieczenia na starość⁴⁸.

---

⁴⁴ A. Jamróz, *Demokracja współczesna*, Temida 2, Białystok 1993, s. 238.

⁴⁵ Por. s. 17–19.

⁴⁶ R. Tokarczyk, *Doktryna katolicka jako podstawa programu chadecji*, op.cit., s. 49.

⁴⁷ Por. E. Olszewski, op.cit., s. 13.

⁴⁸ Ibidem, s. 21.

Doktryna Belgijskiej Chrześcijańskiej Partii Społecznej oparta jest całkowicie na centralnej koncepcji osoby ludzkiej. Człowiek nie jest narzędziem produkcji ani nie może być zredukowany do roli zwykłego slugi społeczeństwa. Jest wolnym i rozumnym stworzeniem, obdarzonym przez Boga wieczystym przeznaczeniem i w tym celu wyposażonym w najwyższe wartości jako osoba, z niezbywalnymi prawami i wysoką odpowiedzialnością. Osoba ludzka posiada dla nas wartość największą⁴⁹.

Natomiast dokument programowy CDI stwierdza:

Postrzegamy człowieka jako podmiot nie przedmiot historii. Postrzegamy wszystkich mężczyzn i kobiety jako wyjątkowe, niezastępowalne, nie dające się zredukować istoty ludzkie, wolne z natury i będące podmiotami transcendencji. Osoby ludzkie są wzajemnie zależne od siebie w ramach społeczeństwa. Ponieważ są wolne, odpowiedzialne i wzajemnie współzależne, jednostki powinny uczestniczyć w kształtowaniu i konstruowaniu społeczeństwa. Dla wielu z nas podkreślenie tego zobowiązania jest wiarą, że zostaliśmy powołani, aby uczestniczyć w dziele Boskiego stworzenia. Oznacza to, że wszystkie jednostki mają prawo do bycia w pełni odpowiedzialnymi za siebie i swe działania oraz do dzielenia tej odpowiedzialności wobec innych jednostek i Stworzenia. W zgodzie z naszą koncepcją człowieka stwierdzamy, że wszyscy mężczyźni i wszystkie kobiety posiadają taką samą godność i są równe z natury⁵⁰.

Dokument *Humanistyczna odnowa z centrum* stwierdza ponadto, że fundamentem działalności CDI są

(...) wspólnie wyznawane uniwersalne wartości, do których należą: godność osoby ludzkiej, odpowiedzialność, fundamentalna równość, sprawiedliwość i solidarność⁵¹.

W preambule do statutu CDI znalazła się deklaracja o uznaniu godności każdej osoby ludzkiej, bez względu na płeć, wiek, rasę, status ekonomiczny, społeczny i kulturowy oraz osobiste przekonania.

Powyższe poglądy składają się na koncepcję **personalizmu wspólnotowego (społecznego)**, która kładzie silny nacisk na wartość osoby ludzkiej i społeczne uwarunkowania człowieka. Za twórcę tej zasady uznaje się Emmanuela Mouniera. Mounier w swych poglądach silnie podkreślał różnicę pomiędzy personalizmem a wszelkimi odmianami indywidualizmu i kolektywizmu. Jego zdaniem, personalizm podkreśla wrodzoną wartość jednostki, ale poprzez dodanie przymiotnika społeczny akcentuje fakt, że człowiek nie może istnieć w izolacji od innych ludzi. Pojęcia jednostki jako osoby ludzkiej i społeczeństwa jako wspólnoty są ze sobą ściśle związane. Mounier podkreślał, że między osobą a społecznością ludzką zachodzą ściśle i konieczne związki, że osoba ludzka rozwija się w pełni tylko wtedy, gdy tkwi mocno osadzona w konkretnej wspólnotcie, gdy z tej wspólnoty czerpie i sama się jej udziela. Jak pisał Mounier:

Chodzi także o to, że personalizm jest doktryną, która żąda najlepszych warunków pełnego rozwoju dla każdej osoby ludzkiej, a więc przekreśla egoizm indywidualizmu. Personalizm jest więc doktryną uniwersalistyczną i antyindywidualistyczną⁵².

⁴⁹ Cyt. za J. Stefanowicz, op.cit., s. 13.

⁵⁰ *Humanistyczna odnowa z centrum*, op.cit., s. 1–2.

⁵¹ *Ibidem*, s. 2.

⁵² J. Turowicz, *O Emmanuelu Mounier* [w:] E. Mounier, *Co to jest personalizm?*, Znak, Kraków 1960, s. 20.

Poglądy te wiążą się z Mounierowską koncepcją wolności, która jest wolnością uwarunkowaną, *liberté sous conditions*, wolnością, która stanowi funkcję odpowiedzialności, związany system praw i obowiązków. Wolność ta zakłada istnienie nienaruszalnej i niedostępnej dla zewnętrznej ingerencji sfery wewnętrznej wolności osoby ludzkiej. Istnienie tej sfery uzasadnia nie tylko prawo do wierzeń, przekonań i światopoglądu, a więc wolność myśli i słowa, ale również wolność osobistą, nienaruszalność godności ludzkiej, a także wolność wychowania, a więc kształtowania osoby, i wolność życia zgodnego z przyjętym światopoglądem⁵³. Doktryna chrześcijańsko-demokratyczna uznaje za swój fundament filozofię chrześcijańską, którą traktuje jako podstawę duchową.

Nasza koncepcja nie ogranicza się do świata materialnego, a rzeczywistości duchowej nie traktuje jako zaprzeczenia rzeczywistości materialnej, lecz jako coś więcej – pozytywną zasadę przekraczania materii i aspiracje człowieka do lepszego losu.

Tę obserwację badacza omawianego nurtu uzupełnia konkluzja z aktualnego programu międzynarodówki:

Dlatego też absolutnie koniecznym jest wprowadzenie wartości do sfery życia politycznego w celu przewyciężenia czysto materialistycznej wizji. Mówiąc o wartościach, myślimy o wolności, odpowiedzialności, sprawiedliwości, solidarności, pokoju, które stanowią dobro powszechne, zasługujące na ochronę. Promocja tych wartości wymaga kreatywności ze strony społeczeństwa⁵⁴.

Pochodną niezbywalnej godności ludzkiej są prawa indywidualne każdej osoby ludzkiej, na czele z prawem do życia, wolności, własności i samorealizacji. Realizacja człowieka w społeczeństwie powinna być nadrzędną zasadą każdej polityki. Chądacja odwołuje się przy tym do etycznej podstawy polityki.

Przyjmujemy zasadę podporządkowania polityki normom etycznym. Nie zgadzamy się z poglądami, że polityka jest sztuką podporządkowaną zasadzie użyteczności, a moralność jest problemem prywatnym i kwestią sumienia i nie ma nic wspólnego z działalnością polityczną. Dla nas taka dychotomia nie istnieje: odrzucamy pragmatyzm z chwilą, kiedy głosi, że polityk winien działać bez podporządkowania się ogólnie obowiązującym normom moralnym⁵⁵.

Preambuła do statutu CDI stwierdza, że zadaniem chrześcijańskiej demokracji jest

(...) prowadzenie polityki w zgodzie z fundamentalnymi zasadami etyki chrześcijańskiej lub humanizmu integralnego, w szczególności z następującymi wartościami: prawdą, wolnością, osobistą odpowiedzialnością, sprawiedliwością i solidarnością.

Dokument programowy CDI *Nowy kierunek: reformistyczne centrum* stwierdza m.in., że

---

⁵³ Ibidem, s. 20.

⁵⁴ Zob. odpowiednio: R. Caldera, op.cit., s. 33. *Nowy kierunek: reformistyczne centrum*, op.cit., s. 1–2.

⁵⁵ R. Caldera, op.cit., s. 33–34.

Polityka ogranicza się do zwykłego administrowania wydajności, bazując na kombinacji liberalizmu i wyrobnicstwa, z których żadne nie dostrzega człowieka i jego realizacji w społeczeństwie jako rzeczy nadrzędnej. Polityka nie jest świadoma faktu, że kultura, w której istnieje, obejmuje technologię, ale ma swoje jądro w doświadczeniach etyczno-religijnych, z których musi czerpać inspirację w celu nadania sensu ludzkiemu życiu.

Końcowe wnioski cytowanego dokumentu zamyka konstatacja iż

(...) człowiek powinien znaleźć się w centrum wszelkich działań politycznych, gdyż jest on głównym podmiotem czerpiącym korzyści z działań politycznych⁵⁶.

Szczególne znaczenie w doktrynie społecznej chrześcijańskiej demokracji ma idea dobra wspólnego. Zgodnie z nią ostatecznym celem władzy w społeczeństwie jest zapewnienie wspólnego dobra, oznaczającego nie tylko sumarycznie traktowane dobra większości ludzi, lecz także harmonijny związek gwarantujący obywatelom możliwość korzystania, w ramach norm sprawiedliwości, z dobrodziejstw, które zapewnia porządek społeczny, dając każdemu szanse skutecznego realizowania dążeń⁵⁷. Pojęcie dobra wspólnego łączy się z ideą godności osoby ludzkiej, a jednocześnie z ideą sprawiedliwości społecznej. Sprawiedliwość społeczna musi zapewnić warunki, w których wszyscy razem, i każdy indywidualnie, mieliby możliwość rozwoju swej osobowości w granicach dobra wspólnego publicznego i ogólnego⁵⁸. Preambuła do statutu CDI wśród zadań organizacji wylicza *dążenie do osiągnięcia dobra wspólnego jako celu każdej wspólnoty politycznej oraz realizowanie zasady służby publicznej.*

Rozróżniamy pomiędzy dobrem powszechnym, gdzie wartością nadrzędną jest etyka, a interesem ogółu, gdzie najważniejsze są korzyści techniczne, ekonomiczne i instrumentalne. Kiedy dobro powszechne (wspólne) przekształcimy w interesy ogółu, zachowanie staje się względne i umocnione zostają wady publiczne: nadużycia władzy, korupcja, bezprawne wymieszanie tego, co publiczne i prywatne, co odbija się w sposób oczywisty na obywatelach, wywołując apatię i rozczarowanie tak charakterystyczne dla naszego społeczeństwa⁵⁹.

W warstwie społecznej doktryny międzynarodówki chadeckiej zwraca się uwagę na potrzebę doskonalenia społeczeństwa. Jest obowiązkiem każdej jednostki, aby na podstawie uniwersalnych wartości rozwiązywać problemy i wyzwania międzyludzkie w taki sposób, aby nie naruszać pokoju społecznego. Współzależność w ramach społeczeństwa warunkuje postawy odpowiedzialności za siebie i swoje działania. Prawdziwa wolność osoby ludzkiej oznacza autonomię i odpowiedzialność, a nie nieodpowiedzialną niezależność. Odpowiedzialność rozciąga się na sferę życia w harmonii ze środowiskiem naturalnym i wtedy wyraża także stosunek do przyszłych pokoleń. Zajmująca ważne miejsce w katalogu wartości społecznych promowanych w dokumentach międzynarodowych organizacji chrześcijańsko-demokratycznych zasada równości wyprawdzana jest z równej godności osoby ludzkiej:

⁵⁶ *Nowy kierunek: reformistyczne centrum*, op.cit., s. 1 i 2.

⁵⁷ R. Caldera, op.cit., s. 35.

⁵⁸ *Ibidem*, s. 35.

⁵⁹ *Nowy kierunek: reformistyczne centrum*, op.cit., s. 2.

*Z tego powodu wszystkim ludziom należy przyznać takie same prawa i stosownie do ich indywidualnych możliwości, nałożyć na wszystkich jednakowe obowiązki*⁶⁰.

Postrzegana jako fundamentalna dla organizacji społeczeństwa zasada sprawiedliwości na plan pierwszy wysuwa rolę gwarancji wolności jednostek i wspólnot, w których żyją. Cechą sprawiedliwości jest aktywne poszukiwanie większej równości szans i możliwości życia, które oparte jest na harmonijnych związkach w społeczeństwie.

*Sprawiedliwość nie może być arbitralna czy utożsamiana z dyktaturą większości. Wymaga ona szacunku dla mniejszości, której większość nie może zabronić korzystania z przystępujących jej praw. Co więcej, sprawiedliwość nie może być niezgodna z podstawowymi prawami i swobodami, które muszą być na równi uwzględniane przy stosowaniu prawa*⁶¹.

Inną ważną zasadą istnienia społeczeństwa jest zasada solidarności. Jednostka i zbiorowość w naturalny sposób są skazane na wzajemne współistnienie, stąd konieczne jest ułożenie stosunków między nimi na zasadzie solidarności. Solidarność między ludźmi stanowi podstawę każdej wspólnoty i wyraz społecznej natury człowieka. Istniejące w społeczeństwie „naturalne grupy” również scalone są więzami solidarności, dzięki którym mogą skutecznie reprezentować wspólne interesy i chronić jednostki słabsze. Z ideą solidaryzmu wiąże się także postulat ogólnospołecznej solidarności międzyklasowej, głoszący, że kierownictwa przedsiębiorstw i robotnicy mają wspólne interesy i ponoszą solidarną odpowiedzialność społeczną. Stąd obecny w programach niektórych partii chrześcijańsko-demokratycznych postulat tzw. łącznej kontroli przedsiębiorstw (współdecydowania)⁶². Przedsiębiorstwo jest wg tej koncepcji miejscem kooperacji między kapitałem a pracą, dlatego w podejmowaniu decyzji powinni brać udział nie tylko przedstawiciele kapitału, ale także przedstawiciele świata pracy. Chrześcijańska demokracja opowiada się za ideą pokojowego współżycia czy korporacjonizmu⁶³.

Program podstawowy EPP stwierdza m.in., że:

(...) sprawiedliwość, fundamentalna równość wszystkich ludzi i niepodważalna godność każdej osoby ludzkiej są trwale związane duchem solidarności. Stanowi to niezbędny element w pogłębianiu bardziej ludzkich stosunków pomiędzy ludźmi i pomiędzy ich wspólnotami. Solidarność oznacza świadomość współzależności i wzajemnych powiązań jednostek i ich wspólnot. Oznacza także czynne działanie, dzielenie się, skuteczną pomoc, ochronę praw i wolności względem jednostek i ich wspólnot, które tworzą część całości (...). Dla chrześcijańskich demokratów solidarność znaczy przede wszystkim ochraniać tych, którzy są najbłabsi w naszym społeczeństwie i świecie. W potwierdzeniu zjednoczenia ludzkości w czasie i przestrzeni widzimy solidarność nie tylko jako więź poziomą, po-

⁶⁰ *Basic Programme EPP*, op.cit., s. 19.

⁶¹ *Ibidem*, s. 19.

⁶² Zob. *Wolność i odpowiedzialność. Podstawy programowe Unii Chrześcijańsko-Demokratycznej Niemiec (CDU)* [w:] J. Thesing (red.), *Chrześcijańska demokracja w XXI wieku*, Fundacja K. Adenauera, Warszawa 1997, s. 7–139.

⁶³ J. Burska, *Powstanie, założenia programowe i działalność współczesnego ruchu chrześcijańsko-demokratycznego*, „Studia Nauk Politycznych”, nr 1, 1997, s. 34.

między żyjącymi pokoleniami, to także więź pionowa, rozciągająca się na przyszłe pokolenia⁶⁴.

Z zasadą naturalnych struktur społecznych i ideą solidaryzmu społecznego związana jest ściśle zasada **subsydiarności**, zwana również zasadą pomocniczości⁶⁵. Postuluje ona decentralizację władzy i występuje przeciwko etatystycznej wizji państwa i społeczeństwa. Głosi, że żadne zadania publiczne nie powinny być przenoszone na struktury wyższe, jeśli mogą być skutecznie wypełniane przez niższe. Uznaje za konieczne przekazanie władzy społecznej i politycznej poszczególnym grupom i ciałom istniejącym na różnych płaszczyznach społecznych, tak by ani państwo, ani Kościół nie miały monopolu na władzę. W zasadzie subsydiarności zawiera się również stosunek chrześcijańskich demokratów do władzy państwowej.

Program podstawowy EPP stwierdza m.in., że

(...) zasada subsydiarności oznacza, iż władza musi być wykonywana na poziomie odpowiadającym wymaganiom solidarności, skuteczności i przy udziale obywateli, innymi słowy, tam gdzie jest bardziej skuteczna i bliższa jednostce. Zadania, które mogą być wykonywane na niższym poziomie, nie mogą być przeniesione na wyższy poziom. Jednocześnie zasada subsydiarności oznacza, że wyższy poziom musi służyć niższemu poziomowi w wykonywaniu zadań. Ta zasada jest oparta na przesłance, że społeczeństwo powinno być oparte na wolności. Władza publiczna musi w związku z tym respektować prawa człowieka i podstawowe swobody, uznawać względną autonomię grup społecznych i nie dążyć do zastąpienia prywatnej inicjatywy, chyba że jest ona słaba lub nie istnieje. Razem z zasadą subsydiarności EPP popiera tworzenie i umacnianie międzynarodowych konwencji i ciał, które są zdolne do rozwiązywania problemów społecznych świata (...) Zastosowanie zasady subsydiarności pozwala na ciągle rozpoznawanie indywidualnych cech każdej z osób i każdej wspólnoty, jednocześnie potwierdzając, że tworzą one część ogólności światowej społeczności ludzkiej⁶⁶.

W preambule do statutu CDI znalazło się stwierdzenie, że chrześcijańska demokracja uznaje *społeczną naturę osoby ludzkiej, która żyje jako członek różnych wspólnot, szczególnie rodziny, na której zbudowana jest społeczność ludzka*. Chrześcijańska demokracja opowiada się za społeczeństwem wolnym i sprawiedliwym, personalistycznym i wspólnotowym. Koncepcja społeczeństwa wspólnotowego zakłada, że społeczeństwo jest pojmowane jako organiczna całość, wewnętrznie zhierarchizowana, składająca się z „grup naturalnych”. Jej poszczególne części tworzą: rodzina, wspólnoty lokalne (gminy, powiaty,

⁶⁴ *Basic Programme EPP*, op.cit., s. 20.

⁶⁵ W polskiej literaturze przedmiotu pojęcia „zasada subsydiarności” i „zasada pomocniczości” stosowane są zamiennie i tak też będą używane w niniejszej pracy. Zdarzają się jednak inne interpretacje, zdaniem D. Milczarka, „pomocniczość” nawiązuje bardziej do moralno-społecznej czy filozoficznej wizji pojęcia, nie uwzględniając dostatecznie jego aspektów politycznych i prawnych, stąd – jego zdaniem – należy raczej posługiwać się zaczerpniętym z terminologii obcojęzycznej terminem „subsidiarność”. Zob. D. Milczarek (red.), *Subsidiarność*, Centrum Europejskie UW, Warszawa 1996, s. 25.

⁶⁶ *Basic Programme EPP*, op.cit., s. 22.

regiony), naród, państwo, społeczność międzynarodowa, a spoiwem są więzy solidaryzmu społecznego⁶⁷.

Potwierdza się przede wszystkim pojęcie osoby ludzkiej, następnie społeczeństwa wspólnotowego jako wspólnoty osób, to znaczy ludzi wolnych, istot ludzkich i w końcu pojęcie społeczeństwa pluralistycznego, czyli wspólnoty wspólnot⁶⁸.

Społeczeństwo jest zatem strukturą składającą się z licznych „grup naturalnych”, z których każda działa we własnej sferze interesów. W społeczeństwie musi być zapewniona wolność poszczególnych grup, tak by to nie państwo, lecz właśnie owe „grupy naturalne” (wspólnoty) stwarzały warunki do pełnego rozwoju człowieka. Jednostki mogą się w pełni rozwijać dzięki naturalnym strukturom społecznym, które państwo chroni, ale których nie kontroluje. Stąd dużego znaczenia dla chrześcijańskiej demokracji nabiera zasada pluralizmu społecznego, postulująca istnienie obok siebie wielu „naturalnych grup”, dająca szansę udziału we władzy różnym orientacjom.

Komórką pierwotną, źródłem społeczeństwa i najważniejszą wspólnotą dla człowieka jest rodzina. Zdrowa rodzina to najważniejsze miejsce wychowania, kształtowania osobowości, indywidualnego bezpieczeństwa, warunek rozwoju społeczeństwa i źródło moralnej siły narodu. Dlatego chrześcijańska demokracja domaga się ochrony życia rodzinnego, poparcia państwa dla zakładania rodzin, stwarzania im dobrych warunków egzystencji, ochrony prawa do życia nienarodzonych⁶⁹.

Manifest chrześcijańskich demokratów Europy stwierdza, że EUCD

(...) gorąco popiera dynamiczną politykę w sprawach rodziny, dającą tej komórce społecznej uprzywilejowaną pozycję w sferze opieki nad mężczyzną, kobietą i dziećmi. Polityka taka musi wywoływać poczucie wspólnej ze strony mężczyzny i kobiety odpowiedzialności za rodzinę oraz prowadzić do przezwycięzania ekonomicznych i socjalnych trudności w życiu rodzinnym.

Z kolei Program działania EPP na lata 1989–1994 stwierdza m.in.:

(...) rodzina jest fundamentem społeczeństwa. Oferuje ona każdemu ze swych członków warunki niezbędne do pełnego rozwoju. Rodzina jest równocześnie miejscem wzajemnej pomocy małżonków oraz wzajemnej opieki rodziców i dzieci. Celem polityki EPP jest wzmocnienie znaczenia rodziny jako podstawowej wspólnoty. Dla nas rodzina jako wspólnota życia i nauczania jest najważniejszym źródłem indywidualnego schronienia, miejscem, w którym przekazywane są wartości, w którym kształtować się powinny więzy solidarności i odpowiedzialności, z zachowaniem równości pomiędzy rodzicami, miejscem, w którym każdy posiada własną autonomię i gdzie istnieje wzajemny szacunek dla aspiracji każdego z jej członków (...)⁷⁰

⁶⁷ E. Olszewski, op.cit., s. 22.

⁶⁸ *Manifeste politique des démocrates-chrétiens...*, op.cit., s. 9.

⁶⁹ E. Olszewski, op.cit., s. 23.

⁷⁰ Zob. odpowiednio Manifest chrześcijańskich demokratów Europy z 1976, op.cit., s. 80; *Action Programme of EPP*, op.cit., s. 44–45.

3.2. Własność i stosunki gospodarcze

Doktryna ekonomiczna chrześcijańskiej demokracji opiera się na uznaniu prywatnej własności środków produkcji. W okresie katolicyzmu społecznego programowo głosiła nienaruszalność wszelkiej własności, zgodnie z danym od Boga prawem naturalnym. Kapitał i praca, ściśle ze sobą powiązane, stanowiły niezbędne elementy życia gospodarczego i społecznego. W latach 30., zgodnie z encykliką *Quadragesimo anno*, zasady te wzbogacono o wątki społeczne, w tym koncepcje korporacjonizmu. Korporacje miały być nie tylko związkami pracodawców i pracowników jednej branży wytwórczości, lecz także miały stanowić system organizacji gospodarczych. Wówczas z pewnymi zastrzeżeniami uznano prawa państwa do ograniczania prywatnej własności⁷¹.

Bezpośrednio po II wojnie światowej chadecja przyjęła program poprawy warunków życia warstw najuboższych poprzez upowszechnienie własności, udział w zarządzaniu i zyskach przedsiębiorstwa oraz pracowniczy akcjonariat. Stosunki społeczno-ekonomiczne winny być oparte o zasadę zinstytucjonalizowanej współpracy organizacji pracodawców i związków pracowniczych w każdej gałęzi przemysłu i wspólnie w całej gospodarce narodowej⁷². Była to idea bliska liberalnej doktrynie „ludowego kapitalizmu”. Odrzucono też niektóre wcześniejsze założenia przyjęte wprost z encyklik papieskich, dopuszczono pluralizm własności, a także zrezygnowano z pojęcia własności, uświęcanej przez Kościół w sensie religijno-teologicznym. Mocno podkreśla się wartość inicjatywy i przedsiębiorczości poszczególnych ludzi⁷³.

Pod względem stosunku do własności i roli państwa w gospodarce chadecja przeszła ewolucję w kierunku liberalnego modelu gospodarki rynkowej, chociaż poszczególne partie wykazują w tej mierze duże zróżnicowanie programowe. Francuski *Mouvement Républicain Populaire* – MRP w swoim programie postulował nawet gospodarkę planową. W *Manifestie politycznym chrześcijańskich demokratów* odnajdujemy koncepcję ekonomii wspólnotowej, wedle której

(...) rozwój ekonomiczny i rozwój społeczny stanowią jedną i tę samą nierozdzielną sprawę. Ekonomia wspólnotowa opiera się na wartości pracy, która ma podstawowe znaczenie wobec innych czynników ekonomicznych. Z tego powodu trzeba wytyczyć nowe cele procesowi wzrostu ekonomicznego i położyć nacisk na społeczny kierunek produkcji i konsumpcji. W naszym ujęciu, które potwierdziło prymat człowieka, to właśnie interes wspólnoty, a nie przedsiębiorstwa czy jednostki, ukierunkowuje ostatecznie politykę ekonomiczną i społeczną. Ekonomia wspólnotowa uwzględnia przedsiębiorstwo publiczne, prywatne, mieszane i spółdzielcze o różnej formie zarządzania. Kładziemy nacisk na współuczestnictwo robotników w zarządzaniu i wynikach przedsiębiorstwa⁷⁴.

⁷¹ E. Olszewski, op.cit., s. 26.

⁷² *Rezolucja kongresu NEI w Chaudfontaine w 1947 r.* [w:] R. Paini, *The Christian Democrat International*, op.cit., s. 125.

⁷³ E. Olszewski, op.cit., s. 26.

⁷⁴ *Manifeste politique des démocrates-chrétiens...*, op.cit., s. 19–20.

Inny dokument UMDC postuluje wprost wprowadzenie planowania w sferze polityki gospodarczej:

Aspekty ekonomiczne i społeczne rozwoju sprawiają, że staje się nieodzowne planowanie, w którego ramach państwo winno – bez względu na interesy partykularne, nie mające na celu dobra wspólnego – wskazać drogi rozwoju, kierować jego realizacją, doskonalić harmonijną działalność innych organizacji społecznych i instytucjonalnych w dążeniu do wspólnego celu, użyć swej władzy w celu niedopuszczenia do ekscesów i nadużyć oraz zabezpieczenia przed tym, by wysiłek narodu nie został źle użyty⁷⁵.

Chadecy niemieccy akceptowali znaczne rozszerzenie interwencjonizmu państwowego w gospodarce, zgodnie z doktryną ordoliberalistów (głównie Ludwika Erharda – ojca niemieckiego „cudu gospodarczego”). W programie z 1994 roku CSU określiła, że własność jest prawem naturalnym i w związku z tym należy stworzyć warunki, aby każdego dopuścić do uzyskania „moralnie słusznej” własności. Za podstawę zdrowej gospodarki uznano zakłady warstw średnich i domagano się szczególnego poparcia dla (...) *małych i średnich zakładów rolniczych, rzemiosła, handlu i przemysłu, ich ochrony przed likwidacją i wchłonięciem (przez monopole)*. Jest to program bardzo bliski konserwatywnej koncepcji „małego biznesu”. Zarazem uznawano (...) *prawo państwa do sterowania gospodarką z punktu widzenia dobra ogółu*. Odrzucano gospodarkę planową jako rezultat myślenia kolektywistycznego i deklarowano walkę z liberalizmem gospodarczym⁷⁶.

Współcześnie chrześcijańska demokracja opowiada się za modelem społecznej gospodarki rynkowej. Uznaje się ją za najlepszą z form wolnościowego ustroju gospodarczego i społecznego. Program ten w ostatnich latach został uzupełniony o problemy ekologii. Nadal docenia się rolę państwa w gospodarce. Gospodarka nie powinna być celem samym w sobie, ale służyć dobru ogólnemu i każdego człowieka. Temu celowi winna sprzyjać polityka gospodarcza państwa. Chrześcijańska demokracja wyznacza większą rolę w gospodarce państwu niż liberałowie. Ma ono uzupełniać idee solidarności, harmonijnej współpracy, czyli zasady pomocniczości i subsydiarności. Ma dbać o sprawiedliwą redystrybucję dochodu narodowego, odpowiednią politykę: finansową, ochrony zdrowia, ochrony środowiska i gwarantować wykształcenie i zatrudnienie⁷⁷.

(...) Ufamy twórczym zdolnościom człowieka do rozwijania się w wolności i odpowiedzialności. Wierzymy, że człowiek może nadużywać swoich zdolności, produkując bez względu na konsekwencje społeczne i ekologiczne. Dlatego państwo musi ustanowić warunki wzmacniające samoregulację w gospodarce, zobowiązując wszystkich uczestników życia gospodarczego do uwzględniania wymogów natury socjalnej i ekologicznej. Zasady współzawodnictwa oraz ustroju socjalnego i ekologicznego są ze sobą ściśle powiązane, warunkując się nawzajem. Pragniemy rozwinąć ekologiczną i społeczną gospodarkę ryn-

⁷⁵ *Résolution sur développement et justice sociale, Lima, Peru, 23–26 IV 1966 [w:] La Démocratie Chrétienne...*, op.cit., s. 51.

⁷⁶ *Wolność i odpowiedzialność*, op.cit., s. 26–27.

⁷⁷ E. Olszewski, op.cit., s. 27.

*kową w taki sposób, by wzmacniać osobistą inicjatywę, osiągać coraz szersze uczestnictwo w postępie społecznym i gospodarczym i skutecznie chronić środowisko*⁷⁸.

Zasady społecznej gospodarki rynkowej to wolność: handlu, wyboru miejsca pracy, wykonywania zawodu, autonomii uposażenia, wolność i ryzyko decyzji przedsiębiorstw oraz społeczna sprawiedliwość. Jej produktywność powodują: skuteczna konkurencja, będąca motorem gospodarki rynkowej, i stosowna dla danego rynku struktura przedsiębiorstw: małych, średnich i dużych. Konkurencja powinna być wolna od wypaczeń narodowych i międzynarodowych. Tendencje do koncentracji kapitału w skali światowej powinny być równoważone przez współpracę z przedsiębiorstwami małymi i średnimi. Dla prawidłowego rozwoju społecznej gospodarki rynkowej niezbędna jest ingerencja państwa, które powinno zagwarantować ramowe warunki konkurencji i zapobiegać jej ograniczeniom⁷⁹.

Zaproponowany model gospodarczy nowoczesnego społeczeństwa przemysłowego nie powinien prowadzić do utraty poczucia wspólnoty, do osamotnienia czy innych negatywnych zjawisk. Cele polityczne należy oceniać nie tylko z punktu widzenia gospodarczego i społecznego, ale w pierwszym rzędzie trzeba uwzględnić wartości ideowe. Wówczas obywatel wykorzysta stworzone szanse do kształtowania życia na własną, indywidualną odpowiedzialność⁸⁰.

3.3. *Demokracja i założenia polityczno-ustrojowe*

Według ideologów chadeckich państwo jest organizacją naturalnych struktur społecznych. Jego pożądaną formę stanowi demokracja, gwarantująca wolność moralną, społeczną oraz polityczną, i zakładająca konieczność stałego dialogu między rządzącymi a rządzonymi. Opowiadając się za ustrojem demokratycznym, chadecja nie zakłada preferencji żadnej z istniejących form rządów, akceptując każdą z nich, jeżeli nie jest zaprzeczeniem legalizmu, uczciwości i sprawiedliwości⁸¹. Kluczową rolę w demokracji odgrywają partie polityczne jako wyrazicielki interesów i dążeń suwerena – narodu. Parlament jest zaś tym ciałem przedstawicielskim, które umożliwiał wyrażanie interesów różnych warstw społecznych i realizowanie woli politycznej suwerena.

Ponieważ głosowanie zakłada wybór między różnymi możliwościami, konieczne jest organizowanie się partii politycznych, które przedstawiałyby społeczeństwu odmienne programy i różnych kandydatów, które byłyby tak zorganizowane, aby potrafiły rozpropagować swe propozycje i swych ludzi, przystąpić ze znajomością rzeczy do czynności wyborczych. W ten sposób mechanizm demokracji współgra z zakładaniem partii politycznych (...). Z drugiej strony prawie nieodłączne od pojęcia demokracji staje się pojęcie parlamentu. Ponieważ demokracja bezpośrednia jest niemożliwa, należy przyjąć demo-

⁷⁸ *Wolność i odpowiedzialność*, op.cit., s. 52–53.

⁷⁹ *Ibidem*, s. 28.

⁸⁰ *Ibidem*.

⁸¹ E. Olszewski, op.cit., s. 23–24.

*krację pośrednią, w której władza sprawowana jest przez tych, których lud wybiera na pewien okres i upoważnia do prac nad rozwiązywaniem podstawowych problemów. W ustroju demokratycznym parlament podejmuje decyzje w imieniu suwerena, którym jest lud (...)*⁸².

CDI stoi na stanowisku, że demokracja jest niezbędnym warunkiem rozwoju człowieka i społeczeństwa. Uznaje, iż demokracja stanowi formę polityczną, która gwarantuje uczestnictwo w życiu publicznym, szczególnie poprzez uczestnictwo obywateli w wolnych, tajnych i powszechnych wyborach, oferujących możliwość alternacji władzy państwowej. W *Manifeście politycznym chrześcijańskich demokratów* zwraca się uwagę, że demokratyzacja jest procesem ciągłym, że składa się na nią ustanawianie demokracji tam, gdzie jej nie ma, umacnianie jej tam, gdzie już istnieje, oraz udoskonalanie jej tam, gdzie została już umocniona. Demokracja musi być konsekwentnie udoskonalana poprzez jej pogłębianie i tworzenie nowych płaszczyzn uczestnictwa. To z kolei stwarza potrzebę zaangażowania w tym procesie dekoncentracji i decentralizacji machiny państwowej. Państwo powinno wspierać powstawanie i rozwój organizacji pozarządowych, które poszerzają i pogłębiają uczestnictwo obywateli w życiu publicznym.

*Chcemy demokracji, która świadoma istnienia społecznych konfliktów stara się przezwyciężyć napięcia z nich wynikające, tworząc struktury współuczestnictwa, które te spory rozstrzygną i napięcia wyrównają zgodnie z wyższym kryterium wspólnego dobra. Współuczestnictwo wszystkich wymaga stałej gotowości do przekształcania struktur, a mianowicie: demokracja polityczna, społeczna i ekonomiczna powinna zawsze się odnawiać, zawsze się doskonalić, zawsze być otwarta, dążyć do wyższych form solidarności, zachowując równocześnie pozytywne wartości tradycji*⁸³.

Chrześcijańska demokracja opowiada się za ograniczeniem nadmiernej roli państwa, przeciwstawiając mu pluralizm polityczny i zasadę „subsidiaryzmu”, czyli przekazania części władzy społecznej i politycznej różnym grupom społeczności lokalnych oraz zawodowych. Pluralizm polityczny daje szansę udziału we władzy różnym orientacjom. Sprzeciwia się także dominacji Kościoła w życiu państwa.

Najlepszą drogą do zbudowania państwa demokracji politycznej, ekonomicznej i społecznej jest parlamentaryzm połączony z subsydiaryzmem. W okresie międzywojennym chadecja lansowała korporacjonizm, zakładając łączenie solidaryzmu społecznego z zasadą partycypacji, to jest dialogu między rządzącymi a rządzonymi na poziomie przedsiębiorstw. Po II wojnie światowej idea ta została zmodyfikowana i przybrała postać koncepcji współzarządzania i „partnerstwa socjalnego”. Sprzeciwiając się zbytnej interwencji państwa, chadecy propagują współdziałanie między władzami, przemysłowcami, związkami zawodowymi i innymi grupami interesów⁸⁴.

⁸² R. Caldera, op.cit., s. 11–12.

⁸³ *Manifeste politique des démocrates-chrétiens...*, op.cit., s. 14.

⁸⁴ E. Olszewski, op.cit., s. 24.

Demokracja pluralistyczna stanowi formę państwa odpowiadającą nowoczesnemu, partnerskiemu społeczeństwu. Jest określonym czasowo, kontrolowanym sprawowaniem władzy, opartym na konstytucji państwa prawa. Umożliwia ona, zgodnie z wolą wolnych obywateli, dopasowanie i przemiany bez użycia przemocy. Usuwa napięcia w społeczeństwie przez samookreślanie się obywateli, podporządkowane interesowi całości. Demokracja pluralistyczna nakazuje poszanowanie praw grup społecznych, etnicznych, światopoglądowych i religijnych⁸⁵.

Rezolucja polityczna IUYCD proklamuje *wieczyste przywiązanie chrześcijańskich demokratów do wszystkich swobód obywatelskich uznanych przez Kartę Praw Człowieka ONZ⁸⁶*, natomiast w dokumencie programowym EPP z 1978 roku, uchwalonym na I Kongresie EPP w Brukseli, zatytułowanym *Razem na rzecz Europy wolnych ludzi*, znalazło się m.in. odwołanie do personalistycznej koncepcji osoby ludzkiej oraz przysługującej jej godności i wolności. Z racji swej nadprzyrodzonej godności każdej osobie ludzkiej przysługują niezbywalne, naturalne prawa i wolności. Program EPP zalicza do nich prawa wynikające z *Europejskiej konwencji praw człowieka*, wśród nich zwłaszcza prawo do: życia, szacunku dla godności ludzkiej i netykalności cielesnej, wolności i bezpieczeństwa, wolności myśli, przekonań i religii, wolności wypowiedzi, stowarzyszeń i zrzeszania się, wolnych wyborów przeprowadzonych w głosowaniu tajnym, nienaruszalności życia prywatnego i rodzinnego oraz tajemnicy korespondencji, edukacji oraz poszanowania wolności wyboru przez rodziców instytucji edukacyjnych, ochrony własności, ochrony przed dyskryminacją, swobodnego przemieszczania się, sprawiedliwego sądu, odwołania się do instancji sądowych w przypadku naruszenia wymienionych powyżej fundamentalnych wolności⁸⁷.

Państwo służy wolności oraz godności człowieka. Autorytet swój czerpie ze związku z niezbywalnymi podstawowymi prawami obywateli. Nasze wolnościowe, demokratyczne i socjalne państwo prawa stanowi podstawę zagwarantowania praw oraz wolności wszystkich obywateli. Ażeby nasze państwo mogło spełniać swoje właściwe zadania, nie może być nadmiernie obciążone roszczeniami ani też wbrew zasadzie subsydiarności zatrzymywać dla siebie czy przejmować zadań, które tak samo dobrze mogą wykonywać inni. Główne zadania państwa to przede wszystkim: – chronienie podstawowych praw obywatela i zapobieganie nadużyciom władzy, – chronienie obywatela przed zagrożeniami z zewnątrz i wewnątrz oraz ponoszenie międzynarodowej odpowiedzialności za wolność i pokój, – chronienie słabych oraz troska o solidarne zabezpieczenie przed ryzykiem, którego jednostka nie zdoła udźwignąć sama, – utrzymywanie i rozwijanie niezbędnego porządku ludzkiego współżycia, – zachowanie swobodnej różnorodności sił społecznych

⁸⁵ Pierwszy program polityczny EPP – marzec 1978 [w:] J. Wahl, *Czym jest Europejska Partia Obywatelska i do czego zmierza*, „Wokół Nas”, Gliwice 1998, s. 105–106.

⁸⁶ *Résolution politique, Caracas, Wenezuela, 8–15 V 1962* [w:] *La Démocratie Chrétienne...*, op.cit., s. 387.

⁸⁷ *Le programme politique du Parti Populaire Européen „Ensemble pour une Europe d’Hommes libres”* [w:] *Textes Programmatiques, EPP/PPE, 1992*, s. 8–9.

oraz chronienie mniejszości, – utrzymanie naturalnych podstaw życia dla obecnych i przyszłych pokoleń oraz przyczynianie się do zachowania stworzenia⁸⁸.

W doktrynie ustrojowej chrześcijańskiej demokracji funkcjonuje też idea „państwa społecznego”, które powinno się troszczyć o zapewnienie bytu jednostki, ubezpieczenia społeczne, nieść pomoc człowiekowi w rozwoju jego własnych sił, ale nie powinno zdejmować z obywateli odpowiedzialności za ich życie. Jego rola ma polegać na zapewnieniu warunków do samoopowiedzialnego kierowania życiem. Wynika z tego, że chadecy akceptują nie tylko klasyczne funkcje państwa, ale dopuszczają interwencjonizm państwowy typu *welfare state*. Jednak – jak pisał R. Caldera:

Demokracja Chrześcijańska odrzuca zarówno koncepcje państwa opiekuńczego, jak i koncepcje państwa-zandarma. Nie akceptuje szkodliwej bierności władz publicznych wobec zagadnień społecznych i ekonomicznych, tak jak nie akceptuje rozwiązań zwolenników dominacji państwa, którzy sprowadzają człowieka do cyfry w urzędowych planach i statystykach⁸⁹.

3.4. Porządek międzynarodowy

Chrześcijańska demokracja postuluje kierowanie się w stosunkach międzynarodowych zasadami etyki chrześcijańskiej oraz domaga się ustanowienia skutecznych gwarancji dla poszanowania praw człowieka.

My, chrześcijańscy demokraci, kierujemy się w traktowaniu problemów międzynarodowych zasadą poszanowania osoby, wspólnot, ras i religii. Pierwszoplanowym celem naszej działalności na tym polu jest wprowadzenie pokoju, co stanowi przedmiot głęboko chrześcijańskiej troski. To samo można rzec na temat gwarancji praw człowieka, a zwłaszcza jego odpowiedzialności i praw obywatelskich. Podejmować będziemy wszelkie działania, aby koordynować wysiłki naszych partii, zmierzające do stworzenia w stosunkach międzynarodowych ładu opartego na sprawiedliwości społecznej dla wspólnego dobra⁹⁰.

Ład międzynarodowy winien się opierać na idei solidarności, dobrowolnej współpracy oraz poszanowaniu praw człowieka. Podstawowym celem działalności międzynarodowej CDI jest umacnianie pokoju, opartego na ideałach sprawiedliwości, solidarności i wolności.

Pokój, oparty na sprawiedliwości i wolności, był i jest zawsze najgłębszym natchnieniem myśli i działalności Światowej Unii Chrześcijańsko-Demokratycznej⁹¹.

W rezolucji UMDC w sprawie solidarności międzynarodowej podkreśla się, że jest to wartość we współczesnych stosunkach międzynarodowych oparta na sprawiedliwości, która powinna znajdować swój wyraz, z ekonomicznego punktu widzenia, we współpracy krajów wysoko uprzemysłowionych z krajami

⁸⁸ *Wolność i odpowiedzialność*, op.cit., s. 94–95.

⁸⁹ R. Caldera, op.cit., s. 83.

⁹⁰ *Manifest chrześcijańskich demokratów Europy*, op.cit., s. 84–85.

⁹¹ *A l'opinion mondiale* [w:] *La Démocratie Chrétienne...*, op.cit., s. 44.

rozwijającymi się oraz pomocy ekonomicznej krajów bogatszych dla krajów biedniejszych. Ponadto Międzynarodówka Partii Chrześcijańsko-Demokratycznych i Ludowych prowadzi swoją działalność polityczną w kierunku ustanawiania i popierania rozwoju struktur demokratycznych i parlamentarnych. W myśl doktryny międzynarodowej chadecji naruszenie podstawowych swobód obywatelskich, godności i praw człowieka oraz niepodległości narodowej daje podstawę do międzynarodowej interwencji w obronie tych podstawowych zasad życia międzynarodowego.

*Wolność osobista, swobody obywatelskie, godność ludzka, prawa człowieka, niepodległość narodowa to potrzeby istotne dla przyzwoitego życia człowieka, a zatem są to sprawy, którymi powszechnie jest zainteresowana ludzkość. Nie można pozwolić, aby jakiś rząd działał wbrew tym prawom. Każdy rząd, który atakuje te prawa, powinien stać się przedmiotem międzynarodowej akcji karnej. Narody w niewoli powinny odzyskać swe zasadnicze swobody przy naszej pomocy. Wydaje się, że ta forma interwencji jest jednym z warunków wstępnych do zabliznienia świeżych ran, spowodowanych przez dyktatorskie podziały ludzkości, której naturalny rozwój z każdym dniem zdąza ku całkowitej niezależności*⁹².

Chrześcijańska demokracja potępia wyścig zbrojeń. Żąda powszechnego rozbrojenia i kontroli zbrojeń, a w szczególności postulat ten odnosi do dziedziny atomowej. Utworzenie stref bezatomowych, ograniczenie zbrojeń i ostateczne wyeliminowanie broni nuklearnej są etapami, które należy przebyć, ażeby osiągnąć ten cel. Międzynarodówka przypomina o konieczności umocnienia Organizacji Narodów Zjednoczonych jako instrumentu umożliwiającego prowadzenie polityki międzynarodowej w duchu solidarności i uniwersalizmu. Jest rzeczą konieczną podjęcie inicjatyw w celu umocnienia autorytetu moralnego i instytucjonalnego ONZ, ażeby mogła się wywiązać ze swojego odpowiedzialnego pełnomocnictwa w służbie pokoju i współpracy między narodami. Niezbędne jest też bardziej aktywne współuczestnictwo organizacji pozarządowych w systemie ONZ. Ocena praktyki funkcjonowania Narodów Zjednoczonych wypada jednak krytycznie. W konsekwencji już w latach 60. w dokumentach międzynarodówki zwracano uwagę na konieczność przeprowadzenia gruntownej reformy ONZ.

Nie można oczekiwać zasadniczego postępu i poprawy w stosunkach międzynarodowych bez kierownictwa silnej ONZ. W tym celu powinno się zaplanować odpowiednią reformę tej organizacji, a mianowicie:

a) *Wszystkie narody powinny być członkami ONZ oraz wykonywać jej decyzje i rezolucje dotyczące sytuacji międzynarodowej i porządku światowego,*

b) *ONZ powinna posiadać prawo badania sytuacji wewnętrznej w krajach członkowskich w celu zapewnienia, by wszystkie rządy respektowały i przestrzegały postanowienia zawarte w Karcie Narodów Zjednoczonych i Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka oraz wszystkie zasady prawa międzynarodowego,*

c) *Wszystkie narody powinny być zobowiązane do oddawania swych sił zbrojnych do dyspozycji ONZ, która z kolei może nimi rozporządzać w przypadku pogwałcenia porządku międzynarodowego, ustanowionego przez ONZ. Jeżeli zajdzie taki przypadek, wówczas*

---

⁹² *Déclaration, Santiago, Chile, 27–30 VII 1961, op.cit., s. 39–40.*

wspólnota wszystkich narodów, dążących do pokoju, powinna okazać swą pomoc proporcjonalnie do swych sił w celu obrony i wykonania prawa międzynarodowego i zachowania porządku międzynarodowego,

d) Prawo weta powinno być zniesione,

e) Równość głosu, przysługującą obecnie wszystkim narodom, powinno się zastąpić liczbą procentową reprezentacji, mając na względzie ludność i produkcję przemysłową, które razem wzięte wyznaczają prawdziwe znaczenie oraz wielkość narodu⁹³.

Zagadnienie integracji państw narodowych należy do kluczowych, a także z pewnością najmniej spornych punktów doktryny stosunków międzynarodowych CDI. W dokumentach i pismach odzwierciedlających punkty widzenia różnych gremiów międzynarodówki podkreśla się, iż program integracji należy traktować jako imperatyw i cel polityczny a jej formy powinny objąć obok sfery stosunków międzyrządowych także zainteresowane siły polityczne oraz udział społeczeństwa. Postulat integracji odnosi się nie tylko do najbardziej zaawansowanych procesów europejskich, ale dotyczy także regionu latynoamerykańskiego czy innych obszarów Trzeciego Świata.

Rezolucja UMDC w sprawie struktury, stosunków i perspektyw międzynarodowych partii chrześcijańsko-demokratycznych stwierdza wprost, że

(...) głównym celem UMDC powinno być popieranie wysiłków europejskich chrześcijańskich demokratów, biorących aktywny udział w integracji politycznej i demokratycznej swego kontynentu, przez trzy wspólnoty europejskie i wspomaganie latynoamerykańskich chrześcijańskich demokratów w ich walce o podnoszenie na wyższy poziom warunków prawdziwej sprawiedliwości i wolności, które powinny być zapewnione wszystkim ludziom tego kontynentu⁹⁴.

Stanowisko to potwierdza 15 lat później inny dokument z kręgu organów światowej centrali partii chrześcijańsko-demokratycznych.

Integracja regionalna jest podstawowym celem ekonomicznym, społecznym i politycznym; realizacji tego celu chrześcijańscy demokraci zawsze się domagali i udzielali mu swego poparcia. Utworzenie Europejskiej Wspólnoty Gospodarczej i Paktu Andyjskiego jest tego przykładem. Utworzenie szerszych rynków oraz podniesienie znaczenia wspólnych wartości społecznych i kulturalnych muszą prowadzić dynamicznie do postępującej integracji, która – zwłaszcza w Trzecim Świecie – gwarantowałaby całkowite wyzwolenie narodów⁹⁵.

W odniesieniu do Europy obserwacja praktyki i rozwoju procesów integracyjnych skutkuje w myśli programowej międzynarodowej chadecji coraz bardziej sprecyzowanymi i skonkretyzowanymi programami integracji. Stanowiąca integralne ogniwo międzynarodówki Europejska Partia Ludowa – EPP wysuwa koncepcję federacyjnej Unii Europejskiej i ocenia, że tworzenie tej formacji ustrojowej z jednej strony winno chronić „bogactwo różnorodności”, które charakteryzuje Europę i wynika z jej historii, z drugiej zaś zapewnić wspólne zbli-

⁹³ Ibidem, op.cit., s. 150–151.

⁹⁴ *Résolution sur structure, relations et perspectives internationales des partis démocrates chrétiens* [w:] *La Démocratie Chrétienne...*, op.cit., s. 59.

⁹⁵ *Manifeste politique des démocrates-chrétiens...*, op.cit., s. 25.

żenie w celu rozstrzygnięcia problemów, kiedy wymaga tego sytuacja. EPP w dokumencie z VIII Kongresu w Dublinie z 1990 roku, pod tytułem *Na rzecz konstytucji federalnej Unii Europejskiej*, stwierdza m.in., że:

Wspólnota europejska jest oparta na wspólnych, silnych i niezależnych instytucjach, na sprawowaniu suwerenności, na równości państw i poszanowaniu tożsamości narodowych, na demokratycznych stosunkach między obywatelami i między narodami, jak również na poszanowaniu podstawowych swobód i praw. Te zasady wykazały swoją słuszność i swoją skuteczność. EPP podkreśla swoje przywiązanie do instytucji wspólnotowych i swoją wolę rozwijania ich w służbie całej Europy⁹⁶.

W zakończeniu odnotujmy, iż Międzynarodówka Partii Chrześcijańsko-Demokratycznych i Ludowych – CDI jest organizacją o ugruntowanej tradycji w podejmowaniu różnych form działalności na forum międzynarodowym. Zachodzące w obrębie CDI i jej poprzedniczek przeobrażenia strukturalne dają podstawę do oceny międzynarodowej współpracy partii rodziny chrześcijańsko-demokratycznej jako procesu dynamicznego, żywo reagującego na zmiany w polityce światowej. Aspirując do globalnego zasięgu oddziaływania, CDI potrafi również odwołać się do usystematyzowanego kanonu wartości ideowych, tworzących nowoczesną, kompleksową doktrynę tej organizacji.

---

⁹⁶ *Pour une Constitution fédérale de l'Union Européenne* [w:] *Textes Programatiques*, op.cit., s. 128.